Masteroppgave

NTNU
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for medisin og helsevitenskap
Institutt for psykisk helse

Hege Fikke

Barn med reguleringsvansker i barnehagen

Masteroppgave i Psykisk helse
Veileder: May Britt Drugli
Mai 2021

NTNU
Kunnskap for en bedre verden

Hege Fikke

Barn med reguleringsvansker i barnehagen

Masteroppgave i Psykisk helse
Veileder: May Britt Drugli
Mai 2021

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for medisin og helsevitenskap
Institutt for psykisk helse

NTNU
Kunnskap for en bedre verden

Forord

Å skrive denne masteroppgaven har vært en givende og krevende prosess. Læringskurven har vært bratt og jeg har lært mye underveis. Å få mulighet til å fokusere på et fagområde som engasjerer meg har vært meningsfullt, og det har gitt motivasjon til stå på selv når motbakken har vært tunge. Nå som prosessen nærmer seg slutten, er det på et vis vemodig, men samtidig veldig godt. Nå starter arbeidet med å bruke alt det jeg kan ta med meg fra denne prosessen, ut i praksis.

Aller først vil jeg takke de seks ansatte fra barnehager i Nittedal kommune, for å ha stilt opp til intervju og delt av sin kunnskap og sitt engasjement. Dere har vært helt sentrale for å få gjennomført denne studien.

Tusen takk til min arbeidsgiver for å ha lagt til rette og gjort det mulig for meg å gjennomføre dette prosjektet. Elin R. Helmeriksen og Birgit Sønderby har gitt meg det rommet jeg har hatt behov for, samt gjort det mulig å ha fokus på ferdigstillelse av oppgaven.

Veiledning fra May-Britt Drugli har vært avgjørende for å komme i mål med oppgaven. Takk for kritiske spørsmål, tydelige tilbakemeldinger og oppmuntrende ord. Din veiledning har betydd svært mye for resultatet på den ferdige oppgaven.

Venner og familie skal også ha en stor takk for å ha lyttet, støttet og hjulpet til underveis. Anne-Malin Granerud skal ha takk for å ha motivert meg for i det hele tatt å starte på masterutdanning, samt støtte underveis. Hilde Sinober Ruud har lyttet til mine mange frustrasjoner som har dukket opp med jevne mellomrom. Leikny og Ranveig, takk for lufteturer, støtte og gode ord.

Særlig takk går til Christian og ungene. Takk for tålmodighet når jeg har trukket meg ned på kontoret, når hodet har vært fult av fag og oppgaver som må gjøres. Oppmuntrende ord fra dere og tro på at jeg skal lykkes har vært uvurderlig for meg gjennom hele prosessen.

Harestua, 01.05.2021
Hege Fikke

Innholdsfortegnelse

Sammendrag

Tittel

Barn med reguleringsvansker i barnehagen

Problemstilling

Hvordan møtes reguleringsvansker hos barn i barnehagen?

Denne masteroppgaven er en kvalitativ studie av barnehageansattes forståelse og arbeid med barn med reguleringsvansker i barnehagen. Bakgrunnen for bruk av reguleringsvansker som begrep, er et engasjement for tidlig avdekking av barn med mulig skjevutvikling og reguleringsvansker som tidlig uttrykk for et barns strev.

Oppgaven er forankret i teori som viser at barn utvikler seg gjennom samspill mellom barn og miljø over tid.

Problemstillingen er undersøkt ved å gjennomføre seks kvalitative intervjuer av ansatte i barnehager og en tematisk analyse av intervjutranskripsjonene.

Resultatene illustrerer tre hovedfunn:

- Reguleringsvansker er synlige i barnehagen, men vanskelige å forstå og håndtere
- Det er lite eller ingen bruk av systematiske arbeidsmetoder for å møte reguleringsvanskene
- Barnehageansatte opplever seg lite anerkjente som fagpersoner og dette påvirker tverrfaglig samarbeid med andre instanser

Informantene i studien har klare beskrivelser av barn med reguleringsvansker, men opplever det som vanskelig å ha en klar forståelse av hva det handler om. Barna de beskriver har uttrykk som kan forstås som atferdsvansker. Mangel på gode strategier for å håndtere utfordringene som oppstår, fører til bruk av lite hensiktsmessige strategier. Arbeidsmetodene som benyttes kan virke å være noe tilfeldige og med et kortsiktig perspektiv.

Informantene gir uttrykk for positive holdninger til barna. De ønsker å hjelpe dem slik at de får gode dager i barnehagen og en god utvikling. Arbeidet de gjør begrenses av mangel på tilstrekkelig tid og en vanskelig balanse for å fordele tid til alle barna i barnehagen. I tillegg fremkommer det et uttalt behov for en tydeliggjøring og anerkjennelse av barnehageansattes kompetanse, og hvordan denne kan komme barna til nytte i samarbeid med øvrige tjenester i førstelinjen.

Abstract

Title

Children with regulatory difficulties in kindergarten

Main research question

How are regulatory difficulties encountered in children in kindergarten?

This master's thesis is a qualitative study of kindergarten employees' understanding and work with children with regulatory difficulties in kindergarten. The background for the use of regulatory difficulties as a concept, is a commitment to early detection of children with possible skewed development and regulatory difficulties as an early expression of a child's struggle.

The thesis is rooted in theory that shows that children develop through interaction between children and the environment over time.

The issue has been investigated by conducting six qualitative interviews of employees in kindergartens and a thematic analysis of the interview transcripts.

The results illustrate three main findings:

- Regulatory difficulties are visible in the kindergarten, but difficult to understand and handle
- There is little or no use of systematic working methods to meet regulatory difficulties
- Kindergarten employees experience little recognition as professionals, and this affects interdisciplinary collaboration with other agencies

The informants in the study have clear descriptions of children with regulation difficulties but find it difficult to have a clear understanding of what it is about. The children they describe have expressions that can be understood as behavioral difficulties. Lack of good strategies for dealing with the challenges that arise leads to the use of inappropriate strategies. The working methods used may seem to be somewhat random and with a short-term perspective.

The informants express positive attitudes towards the children. They want to help them so that they have good days in kindergarten and a good development. The work they do is limited by a lack of sufficient time and a difficult balance to distribute time to all the children in the kindergarten. In addition, there is a stated need for a clarification and recognition of the kindergarten staff's competence, and how this can benefit the children in collaboration with other services in the first line.

Innledning

«Jeg falt ut av videregående allerede i barnehagen»
(Hofgaard & Paulsen, 2014)

Tittel
«Barn med reguleringsvansker i barnehagen».

Problemstilling:
Hvordan møtes reguleringsvansker hos barn i barnehagen?

For å besvare problemstillingen har jeg jobbet med utgangspunkt i tre forskningsspørsmål:

- Hvordan kommer barns reguleringsvansker til uttrykk i barnehagen?
- Hvordan møter ansatte i barnehagen barn med reguleringsvansker?
- Hvordan samarbeider barnehageansatte med foreldre og aktuelle instanser for å hjelpe barn med reguleringsvansker?

Introduksjon/bakgrunn
Jeg har jobbet mange år i en kommunal barneverntjeneste og opplever at det er et stort behov for økt kompetanse i førstelinjetjenesten i forhold til hvordan vi kan forstå barn i barnehagealder som har vansker knyttet til egen regulering av følelser og atferd. Tidlig innsats for å hjelpe denne gruppen barn kan være svært viktig både av individuelle og samfunnsmessige årsaker (Backer-Grøndahl & Nærde, 2015). Det kan ha effekt både i forhold til forebygging av psykisk uhelse, rusproblematikk og kriminalitet. Evne til egen regulering av følelser og atferd er en grunnleggende ferdighet som er av betydning for psykisk helse, sosial fungering og læring (Moffitt, et al., 2011). I tillegg er utfordringer med regulering av følelser og atferd en del av normalutviklingen hos barnehagebarn, slik at det kan være en utfordring å identifisere hva som er aldersadekvate utfordringer og hva som gir grunn til bekymring (Shaw & Gross, 2008, s. 79-80).

Det er spesielt ett barn som har fått meg til å tenke mye på denne utfordringen. Dette barnet har det vært knyttet bekymringer til fra det var 1-2 år. Bekymringene har hatt ulikt innhold, men det har vært lite fokus på hvordan barnets uttrykk også kan forstås som et resultat av en vanskelig situasjon. Etter hvert som barnet har kommet i skolealder er det store utfordringer i forhold til skolehverdagen. Barnet utvikler etter hvert store vansker knyttet til egenregulering og atferd med det resultat at systemet rundt barnet blir rådville. I retrospekt kunne vi kanskje forstått barnets situasjon noe bredere dersom fokus ikke bare var konsentrert om ytre faktorer, men også på faktorer ved barnet og dets utvikling.

Bekymring for et barns utvikling av reguleringsvansker kan oppleves som vanskelig å konkretisere og beskrive. Konkrete bekymringer for barn, som uttalelser om vold, er barnehageansatte i stor grad trygge på hvordan de skal håndtere da det er klare retningslinjer og handlingsplaner for dette. Slike klare retningslinjer finnes ikke i samme grad når barnas uttrykk er diffuse og vanskelige å beskrive. Mitt ønske er å produsere en

oppgave som kan bidra til økt kunnskap og derigjennom økt handlingskompetanse hos fagpersoner som møter barn med reguleringsvansker i barnehagen.

Barnehageansatte er den faggruppen som i størst grad tilbringer tid sammen med barn før skolealder. De har ervervet seg mange erfaringer i forhold til barn som har vansker knyttet til egen regulering av følelser og atferd. De er derfor vurdert som de mest aktuelle informantene i dette prosjektet.

Avgrensing

Med barn som har reguleringsvansker menes barn som strever med å regulere følelser og atferd, med det resultat at de får utfordringer i forhold til utvikling, blant annet sosial fungering. Reguleringsvansker gjelder barn som reagerer sterkt på situasjoner som av andre oppleves som uproblematisk, blant annet fordi de kan ha vanskelig for å regulere ned fysiologisk aktivering, følelser og impulser (Nordanger & Braarud, 2017, s. 86-87).

Selvregulering defineres på ulike måter, men i denne oppgaven vil jeg støtte meg til Bronsons beskrivelse. Hun beskriver selvregulering som et individs evne til å kontrollere sine emosjoner, atferd og kognitive prosesser (Bronson, 2000, s. 58-63). I denne oppgaven definerer jeg reguleringsvansker, som *vansker knyttet til regulering av følelser og atferd.* Definisjonen baserer seg på første del av Bronsons definisjon av selvregulering.

Reguleringsvansker og atferdsvansker kan henge tett sammen, og begrepene brukes i noen grad om hverandre. Barn som har vansker med egen regulering, vil ofte også kunne ha atferdsvansker og motsatt (Eisenberg, Spinrad, & Eggum, 2011, s. 7-10). Jeg velger i denne oppgaven å bruke begrepet reguleringsvansker og forstår dette som en vanske som omfatter en større gruppe barn enn dem som har uttalte atferdsvansker. I noen tilfeller vil reguleringsvansker være forløpere til atferdsvansker (Møller-Pedersen, 2010, s. 381). Gjennom kunnskap om reguleringsvansker hos barn i barnehagealder, vil vi også kunne få økt kunnskap om hvordan vi kan forebygge utvikling av senere mer alvorlige atferdsvansker (Mathiesen, 2002, s. 200-201). Denne oppgaven handler primært om de barna som strever med å regulere ned sin aktivering, og det er derfor ikke fokusert på barn som strever med å regulere seg opp (passive, initiativfattige og stille barn).

Oppvekstreform 2022

I forbindelse med at barnevernreformen/oppvekstreformen trer i kraft fra januar 2022, har kommunene fått et økt ansvar for forebyggende arbeid (BUFDIR, 2020). Dette kan være en mulighet for kommunene til å se på hvordan det forebyggende arbeidet kan organiseres. Ved at ansvaret tydeliggjøres gjennom en slik barnevernreform, ligger det et mål om at riktig og godt forebyggende arbeid på sikt i noen grad skal kunne forebygge omsorgssvikt og skjevutvikling hos barn. For å lykkes med dette må arbeidet som gjøres for barn og familier i kommunen, skje gjennom et samarbeid mellom flere faggrupper og instanser. Å satse på en tidlig forebygging av vansker hos barn, kan spare både individ og samfunn for store kostnader på kort og lang sikt. Effekt av forebyggende arbeid kan være vanskelig å måle, og det kan ta tid før resultatene vises. Det er derfor viktig å ha en langsiktig plan for arbeidet som gjøres. Metodene som benyttes for å nå målene må implementeres godt, med forankring i ledelsen i kommunen.

Oppgavens oppbygging

Teoretisk bakgrunn

Som teoretisk bakgrunn for oppgaven vil jeg redegjøre for transaksjonsmodellen, Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell og temperamentsteori. I tillegg vil jeg redegjøre for tilknytningsteori og teori omkring utvikling av reguleringsferdigheter. Til slutt vil jeg beskrive toleransevindumodellen, som en forståelsesramme for regulering av tilstander.

Kunnskapsgrunnlag

I denne delen av oppgaven vil jeg redegjøre for kunnskapsgrunnlaget omkring reguleringsvansker, sentrale beskyttelsesfaktorer og relevante tiltak som kan forebygge og avhjelpe utvikling av reguleringsvansker.

Metode

Her vil jeg beskrive kvalitativ forskningsmetode som denne oppgaven er basert på. Jeg vil redegjøre for prosessen fra rekruttering av informanter, gjennomføring og transkripsjon av intervjuer, og analyse av disse.

Resultat

Under denne overskriften vil jeg beskrive resultatene fra studien og analysen av disse.

Drøfting

Til slutt vil jeg drøfte resultatene i sammenheng med presentert teori og kunnskapsgrunnlag og ut fra dette trekke ut noen hovedfunn/konklusjoner av studien.

Teoretisk bakgrunn

Som en ramme for å forstå reguleringsvansker hos barn, og hvordan det jobbes med dette i barnehagen, har jeg valgt å vektlegge transaksjonsmodellen og Bronfenbrennners utviklingsøkologiske modell. Videre har jeg tatt med teori om barns temperament, da dette har betydning for barns regulering av følelser og atferd. Tilknytningsteori er en fjerde teori jeg benytter for å beskrive betydningen av relasjoner og sammenhengen mellom tilknytningsrelasjoner og barns selvregulering, Avslutningsvis i dette kapittelet tar jeg for meg toleransevindumodellen, som forståelsesmodell for regulering av følelser.

Transaksjonsmodellen

Transaksjonsmodellen beskriver hvordan barns utvikling foregår i et gjensidig samspill mellom barnet og de nære omsorgspersonene over tid. Barnet både påvirker og påvirkes av sine omsorgspersoner og omgivelser (Sameroff, 2009, s. 48). Sameroff (2010) beskriver at atferd ikke kan ses på løsrevet fra utvikling eller den sosiale konteksten den finner sted i (Sameroff, 2010, s. 13).

Barn blir født med et genetisk utgangspunkt som legger mye av grunnlaget for barnets tidlige utvikling. Genenes uttrykk vil imidlertid påvirkes av barnets erfaringer (Hart, 2009, s. 20-21)**.** Miljø og biologiske forutsetninger samvirker i et individs utvikling. Dette er en åpen og helhetlig forståelse av et barns utvikling, der det ikke lenger er snakk om arv eller miljø, men begge deler i et samspill (Sameroff, 2009, s. 4-7).

Partene i en transaksjon påvirkes gjennom erfaringer og endringer i miljøet. I tillegg vil endringer som skjer i den enkelte, gjennom utvikling og modning, være med å påvirke de transaksjonelle prosessene. Tid er derfor en viktig komponent i transaksjonsmodellen. Det er mulighet for å påvirke de transaksjonelle prosessene gjennom økt fokus på hva den enkelte bringer inn i samspillet, hvordan de kan forstå hverandre og slik også endre hvordan de påvirker hverandre (Sameroff, 2009, s. 6-10).

Susan Hart beskriver hvordan en usikker mor vil kunne få økt mestring og selvtillit dersom hun får et rolig barn. Får hun derimot et urolig barn, vil dette kunne øke hennes usikkerhet. Barnet blir mer urolig og mor enda mer usikker. Tilsvarende beskriver hun hvordan en trygg mor vil kunne mestre omsorgsoppgavene for både et urolig og et rolig barn (Hart, 2006, s. 24-25). Dette kan ha overføringsverdi til personalet i en barnehage. En usikker ansatt vil kunne oppleve relasjon med et barn med reguleringsvansker som krevende og vanskelig å håndtere, og slik sett ha lavere tro på å mestre sin jobb som ansatt i en barnehage. Dette vil i sin tur påvirke barnet negativt. En slik transaksjonsprosess kan illustreres som vist øverst i figur 1. Motsatt kan vi se for oss en mer positiv transaksjonell effekt som nederst i figuren.

Figur 1: Transaksjonseffekter

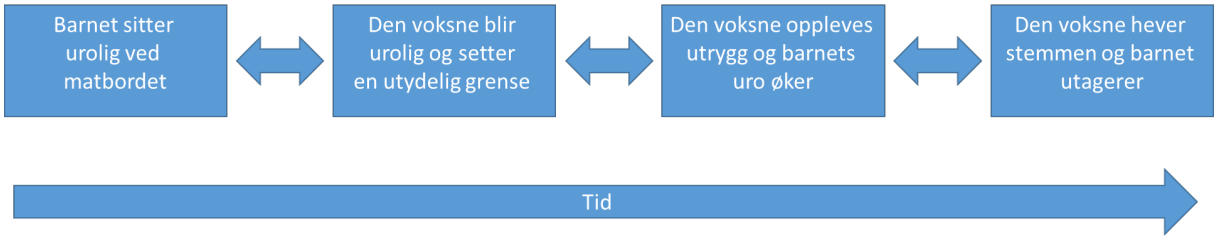

Motsatt kan vi se for oss en mer positiv transaksjonell effekt:

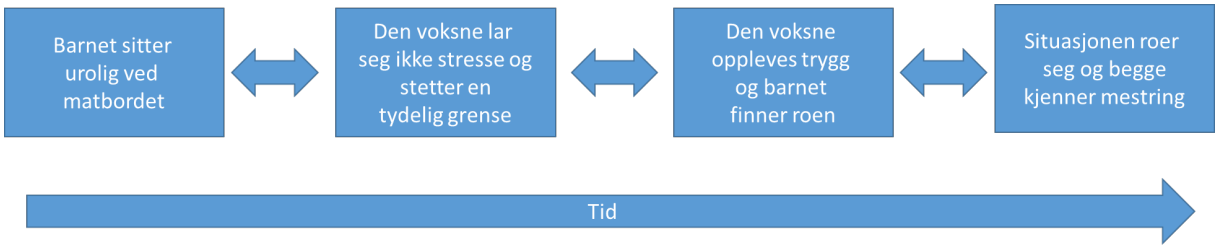

Transaksjonsmodellen illustrerer at individer gjennom sin tilstedeværelse påvirker omgivelsene og at det er et gjensidig samspill. Et barns reguleringsvansker vil på denne måten være med å påvirke samspillet barnet inngår i. Dette innebærer også at man kan skape endring, blant annet ved at omsorgspersonen endrer noe ved seg selv (Sameroff, 2009, s. 47-49). For eksempel i en setting hvor personalet i en barnehage møter et barn på en bestemt måte, vil det kunne skapes endringer ved å møte barnet på en annen måte og ved å forstå/tenke om barnet på en annen måte.

Endring og tiltak i et transaksjonelt perspektiv

Sameroff (2009) bruker de tre R-ene (rekorrigere, redefinere, reskolere) for å beskrive prosesser hvor det å endre forståelse og håndtering av en situasjon, kan bidra til å påvirke de transaksjonelle prosessene. Dette kan være veiledende med tanke på intervensjon og endring av en situasjon eller et samspill. De tre R-ene beskrives som følger (Sameroff, 2009, s. 47-49):
Remidiation-Rekorrigere – behandle eller endre noe ved barnet. For eksempel om barnet har en sykdom som krever behandling/medisinering.
Redefinition-Redefinering – endre forståelse av en utfordring eller et problem. Utvide perspektiver for hvordan en utfordring kan forstås.
Reeducation - Reskolering – veiledning i forhold til den nye forståelsen av barnet/situasjonen**.**

De tre R-ene kan være et relevant perspektiv ved valg av tiltak for et barn og en familie (Sameroff, 2009, s. 47-49). Barn har ulik sårbarhet og et barns miljø kan ha ulike forutsetning for endring. Like tiltak kan derfor ha ulik effekt (Smith, 2017, s. 176). Å se på flere faktorer ved et barn og barnets omgivelser, kan derfor være nødvendig for å treffe med riktig tiltak.

Bronfenbrennes utviklingsøkologiske modell

Uri Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell (Bronfenbrenner, 1979) vektlegger også den gjensidige påvirkningen mellom personer og systemer. Modellen har paralleller til Transaksjonsmodellen gjennom det fokuset de begge har på de gjensidige påvirkningene personer og systemer har på hverandre. I tillegg til den direkte påvirkningen i mellommenneskelig samhandling, viser Bronfenbrenners modell at også faktorer utenfor individene påvirker hvordan relasjoner og samhandling fungerer. Her deles systemene et individ omgir seg med i mikro, meso, ekso og makrosystemer (Bronfenbrenner, 1979, s. 3-26):

Mikrosystemet: relasjoner, aktiviteter og roller der individet er direkte delaktig

Mesosystemet: relasjon mellom to eller flere systemer individet aktivt deltar i (for eksempel foreldresamarbeidet)

Eksosystemet: settinger hvor individet ikke er direkte involvert, men som påvirker likevel

Makrosystemet: overordnet påvirkning gjennom lovgivning, trossystemer og kultur.

Bronfenbrenner beskriver hvordan de ulike elementene omslutter hverandre som i en russisk «settedukke». Tid er også et sentralt element i den økologiske utviklingsmodellen.

Fokus på hvordan ulike nivåer i Bronfenbrenners modell kan påvirke relasjon og samspill, er av betydning i forhold til å få forstå hva som kan være med å påvirke hvordan et samarbeid rundt et barn fungerer. En forståelse av hvordan det meste henger sammen, understreker også behov for å se på hele situasjonen rundt et barn som strever med reguleringsvansker, eller av andre grunner vekker bekymring (Helsedirektoratet, 2018, s. 13-14). Dette betyr å se på de arenaene barnet ferdes på, hvilke relasjoner det har samt de ytre faktorene ved for eksempel barnehager og familie, illustrert i figur 2.

Figur 2: Helhetlig forståelse av barnets fungering

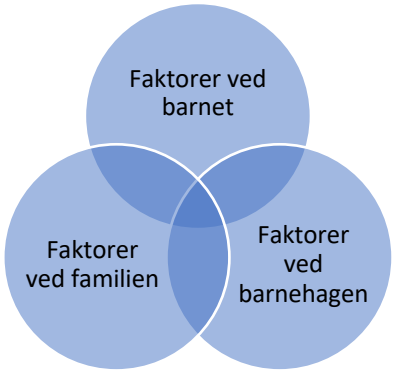

Temperamentsteori

Thomas og Chess (1996) definerer at temperament handler om hvordan et individs atferd er, heller enn hvorfor det gjør som det gjør. Typiske reaksjonsmåter kan ses som et uttrykk for et individs temperament (Chess & Thomas, 1996, s. 31-32). Temperament er en relativt stabil del av det man tenker på som personlighet og styrer blant annet grad

av aktivering og følelsesmessig fungering (Mathiesen, 2010, s. 249). Temperementstil preger regulering av følelsene og er derfor også et viktig perspektiv i forhold til å forstå barn som har reguleringsvansker i barnehagen.

Temperamentsteori er med på å forklare barnets bidrag i samspillet med omgivelsene (Rothbart, 2011, s. 86). Hvordan barn håndterer utfordringer og tilpasser seg, for eksempel hvor sterke følelsesuttrykk de har. Dette er et relevant perspektiv når det foretas individuelle vurderinger av et barns behov for tilpasninger barnehagen. Perspektivet henger godt sammen med transaksjonsmodellens fokus på hvordan mennesker påvirker hverandre i et dynamisk samspill.

Tvillingstudier har gitt støtte til temperamentsforskning som hevder at arv har betydning for barns temperamentstil. Det er enighet blant tilknytningsforskere og temperamentsforskere at det er en kombinasjon av arv og miljø som påvirker et individs utvikling (Torgersen, 2013, s. 8) (Rothbart, 2011, s. 238).

Thomas og Chess (1996) har utviklet en teori hvor de deler inn i ni ulike temperamentstiler: aktivitet, regelmessighet, tilnærming, tilpasning, responsterskel, intensitet, oppmerksomhet, distraherbarhet og humør (Chess & Thomas, 1996, s. 33-34). Individuelle forskjeller i temperament antas å ha betydning for sårbarhet og sensitivitet i forhold til hvor mye omgivelsene påvirker barnets utvikling og fungering. For eksempel reagerer barn ulikt på voldsom lek eller at noen hever stemmen. Noen barn vil ha tilsvarende beskyttelse i sin temperamentstil. Disse barna vil lettere kunne hente ut ressurser og støtte i relasjon med andre (Rothbart, 2011, s. 140-150). Ulik temperamentstil har en viss sammenheng med utvikling av psykiske vansker (Rothbart, 2011, s. 224-238). Kunnskap om slik sårbarhet og beskyttelse gjennom temperamentstil kan være veiledende i forhold til hvem som trenger ekstra støtte.

Thomas og Chess (1996) illustrerer med sin modell, «Goodness of fit», gjengitt i figur 4, hvordan temperament og samhandling med omgivelsene henger sammen. «Goodness of fit» beskriver tilpasning mellom barnet og omgivelsene som fungerer godt, slik at det oppstår et positivt oppvekstmiljø for barnet. For å forstå et barns utvikling og fungering er det sentralt å ha fokus på hvordan barnet og omgivelsene gjensidig tilpasser seg hverandre (Chess & Thomas, 1996, s. 51-52).

Figur 3: Goodness of fit (Reedtz).

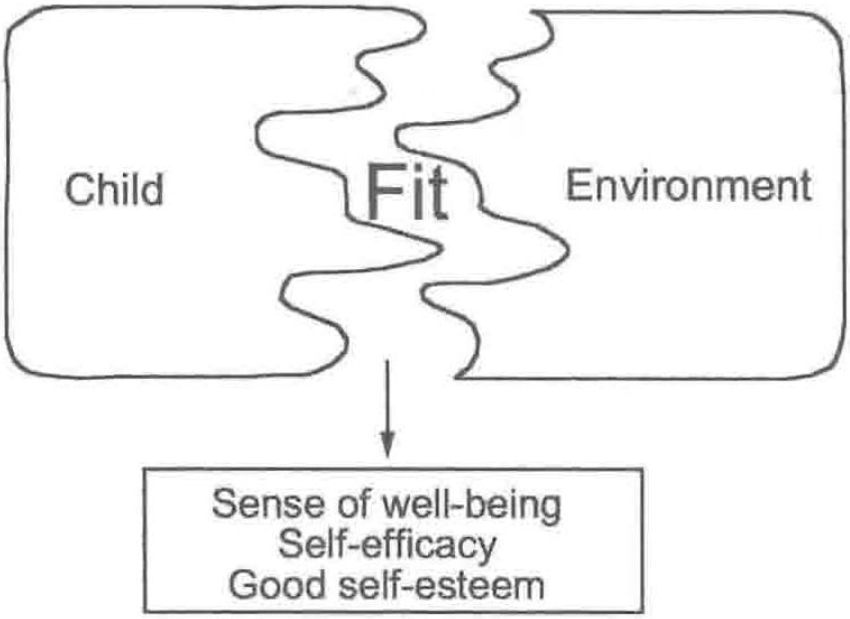

Hvordan omgivelsene opplever ulike temperamentstiler hos barn påvirkes blant annet av kultur og hva man selv er vant til. Dette varierer mellom familier, landsdeler og verdensdeler (Rothbart, 2011, s. 139-161). I et samfunn hvor flere ulike kulturer lever sammen, er dette også et nødvendig perspektiv når vi skal forsøke å forstå et barns uttrykk.

Tilknytningsteori

Tilknytningsteori er tatt med som en del av den teoretiske bakgrunnen, fordi barnets tilknytning og nære relasjonelle erfaringer er av stor betydning for hvordan barnet fungerer i barnehagen. Tilknytningserfaringer har særlig betydning for hvordan barnet fungerer følelsesmessig og sosialt. Kvaliteten på de tidlige relasjonene vil ha betydning for hvordan barnet evner å nyttiggjøre seg støtte fra de voksne, for eksempel når det gjelder selvregulering (Schore & Schore, 2008, s. 9-10)

Bowlby (1974) utviklet tilknytningsteorien. Han beskriver tilknytning som et varig emosjonelt bånd mellom to personer. Bowlby la vekt på at barn har et grunnleggende behov for nærhet og trygghet i relasjonen til sine omsorgspersoner, og at det kommer til uttrykk gjennom ulike atferdssystemer (Bowlby, 1974, s. 179). Tilknytning utvikles normalt i løpet av det første leveåret og beskriver det båndet barnet knytter til sine foreldre (Zachrisson, 2010, s. 286-287). Barnets tilknytningsatferd søker å opprettholde fysisk nærhet til en viktig omsorgsperson som kan ivareta barnets behov for omsorg og trygghet. Tilknytningsatferd kan deles i signalatferd, som gråt, smil, ansiktsuttrykk, og tilnærmingsatferd, som å rekke hender mot, krabbe etter. Når barnet er opprørt og søker omsorgsperson gjennom tilknytningsatferd, handler det i stor grad om å søke reguleringsstøtte for å håndtere eget ubehag. Prosessen hvor barnet etablerer en

tilknytning til sine tilknytningspersoner vurderes som et viktig grunnlag for barnets utvikling av evne til emosjonsregulering (von Tetzchner, 2013, s. 541-543). Gjennom barnets andre og tredje leveår er barnets tilknytningsatferd mest synlig, deretter avtar den og endres med alder (Bowlby, 1974, s. 179).

Omsorgspersonens svar på barnets tilknytningsatferd omtales som omsorgsatferd. Dette er et medfødt omsorgssystem hvor omsorgspersonen responderer på barnets signal- eller tilnærmingsatferd (Bowlby, 1974, s. 182, 235-262). Omsorgspersoner som er emosjonelt inntonet på barnets behov, gjennom å legge merke til barnets atferd og uttrykk, og gir tilpasset reguleringsstøtte er sentralt for barnets utvikling av evne til selvregulering (Sroufe, 1995, s. 162-163)**.** Omsorgsatferden er et intuitivt atferdssystem som i stor grad påvirkes av miljøet individet vokser opp i, særlig i de tidlige omsorgserfaringene (Bowlby, 1974, s. 45) (von Tetzchner, 2013, s. 542-543).

Tilknytningsstiler

Barn utvikler tilknytningsmønster basert på samspillskvaliteten med foreldrene. I relasjon med sine primære omsorgspersoner etablerer barn et trygt eller utrygt tilknytningsmønster som svar på samspillskvaliteten (Main, The organized categories of infant, child, and adult attachment: Flexible vs. inflexible attention under attatchment-related stress, 2000, s. 1065). Tilknytningsstil er ikke en egenskap ved barnet, men ved relasjonen (Sroufe, 1995, s. 178). Ainsworth kategoriserte tre ulike tilknytningsstiler (Powell, Cooper, Hoffman, & Marvin, 2015, s. 85-95);

Trygg tilknytning: Barn som viser stress ved adskillelse, tar imot trøst ved gjenforening og kommer raskt tilbake til lek. Relasjonen preges av ro, også i situasjoner hvor barnet stresses.

Utrygg tilknytning/engstelig unnvikende: Dette er barn som ser ut til å undertrykke egne følelser av uro/angst. De søker ikke omsorgsperson for trøst og/eller regulering.

Utrygg tilknytning/engstelig ambivalent: Barn som i relasjonen gir uttrykk for utydelige eller motsatte behov. De kan søke trøst, for så kort tid søke ut for å leke, men så komme tilbake for å få trøst.

Main og Solomon (1986) la til en fjerde tilknytningskategori;
Desorganisert tilknytning: Barn som søker omsorgspersonen, men samtidig viser frykt i relasjonen. Årsaken til barnets frykt er at omsorgspersonen oppleves som så skremt selv eller skremmende for barnet, slik at barnet får en forvirrende strategi for å håndtere eget ubehag. Det veksler mellom tilnærmingsatferd og samtidig ta avstand fra omsorgsperson (Main & Solomon, 1986).

Barn som har en trygg tilknytning til sine primære omsorgspersoner, har et godt utgangspunkt i forhold til å utvikle og opprettholde en god psykisk helse. Trygg tilknytning er en god beskyttelsesfaktor som fremmer en positiv utvikling (Sroufe, 1995, s. 155-157). På samme måte antas det at barn med en utrygg tilknytning er noe mer sårbare dersom de i tillegg får vanskelige oppvekstbetingelser eller opplevelser (Powell et.al 2015, s. 34). Desorganisert tilknytning har nær sammenheng med psykiske vansker (Wennerberg, 2011, s. 21).

Indre arbeidsmodeller

I tilknytningsteorien blir indre arbeidsmodeller beskrevet som barnets mentale forventninger til omverden, basert på tidlige erfaringer i tilknytningsrelasjonene. Slike indre arbeidsmodeller er i stor grad et resultat av erfaringer med reguleringsstøtte, og sensitivitet hos omsorgsgiver i situasjoner med sterke følelser hos barnet (Sroufe, 1995, s. 157, 185). Barnets erfaringer med tilknytningspersoner fører til mentale skjemaer, indre arbeidsmodeller, for hvordan situasjoner og følelser håndteres (Cassidy, 1994, s. 229). Slike indre arbeidsmodeller er med på å prege barnets forventninger i møte med omgivelsene (Bowlby, 1974). Erfaringer med tilknytningspersoner er slik sett av stor betydning i forhold til regulering av følelser og atferd i situasjoner som utfordrer et individs egne ferdigheter til regulering.

Når barnet kommer i barnehagen, har det med seg sine tilknytningserfaringer. De har indre arbeidsmodeller som påvirker forventninger til de nye relasjonene. Det enkelte barn trenger å bli møtt på sine forventninger og etter hvert få nye erfaringer i barnehagen. I barnehagen møtes barnet av ansatte som kan reagere ulikt på barnets tilknytningsatferd, de trenger tid til å bli kjent med hverandre og utvikle en ny relasjon. Det er mye som påvirker en slik relasjonsdannelse, blant annet hvilke erfaringer og kultur de enkelte har med seg inn i den nye relasjonen (Abrahamsen, 1997, s. 184-186). Ved å bli kjent med det enkelte barnet og dets individuelle uttrykk, vil de barnehageansatte også ha gode forutsetninger for å se endringer i barnets tilknytningsatferd. Slike endinger kan være et uttrykk for en aldersadekvat utvikling, men kan også fortelle om det er noe barnet strever med.

Selvregulering

Ferdigheter til egen regulering av følelser og atferd er en del av de eksekutive funksjonene (Bronson, 2000, s. 58). Eksekutive funksjoner kan grovt inndeles i arbeidshukommelse, impulskontroll og kognitiv/mental fleksibilitet. Dette er helt grunnleggende ferdigheter for øvrige utviklingsoppgaver, som for eksempel regulering av følelser og atferd (Goldstein, Naglieri, Princiotta, & Otero, 2014, s. 4). Mennesker er født med en genetisk disposisjon for å utvikle disse ferdighetene, men miljøet rundt barn de tidlige leveår har avgjørende betydning for hvordan de utvikler seg (Center on Developing Child, 2011, s. 1-3).

Barns evne til selvregulering utvikles gjennom å få sensitiv omsorg og reguleringsstøtte. Med reguleringsstøtte menes at en annen, helst omsorgsperson, hjelper barnet med å regulere seg opp eller ned og slik unngår å overveldes av egne følelser (Hart, 2009, s. 127-129). I tillegg påvirkes barns selvregulering av kultur og miljø, som i noen grad definerer hva som er adekvate reaksjoner og uttrykk i ulike situasjoner. Barn vil naturlig forsøke å passe inn i sitt omsorgsmiljø (Sameroff, 2009, s. 10-18). Samtidig vil ulike barn påvirkes ulikt av dette miljøet.

Tilknytningsteori som en teori om regulering

Når barnet kommer til verden, har det et umodent nervesystem og kan lett overveldes av mange inntrykk og sterke følelser. Med en umoden hjerne, trenger barnet mye støtte fra omsorgspersonens reguleringskapasitet. Dette betyr at omsorgspersonen er inntonet på barnets tilstander og gir tilpasset reguleringsstøtte. For eksempel vil et urolig spedbarn kunne roes ned gjennom omsorgspersonens rolige stemme, vugging og

rytmiske bevegelser. Slik erfarer barnet å få regulert sine tilstander og vil etter hvert få økte ferdigheter til selv å regulere seg (Hart, 2009, s. 127-129).

Schore og Schore (2008) mener at den moderne tilknytningsteori bør forstås som en teori om regulering av følelser og kaller dette for *reguleringsteori.* Barnets nervesystem modnes gjennom samregulering og samspill med omsorgspersonen. Denne prosessen er i stor grad ubevist og påvirkes av graden av samstemthet mellom barnet og tilknytningspersonen, samt relasjonelt stress. Gjennom inntoning, feilinntoning og reparasjon bygges barnets evne til i økende grad å regulere egne tilstander. Slik utvikles evne til selvregulering i stor grad gjennom relasjon med tilknytningspersoner (Schore & Schore, 2008, s. 9-11).

Kunnskap om et barns mønster i hvordan det relaterer seg til andre mennesker, er viktig i forhold til å forstå et barns uttrykk. Med denne kunnskapen kan de ansatte i barnehagen legge merke til endringer i forhold til barnets signalatferd og tilnærmingsatferd, samt hvem endringer oppstår i forhold til.

Toleransevindumodellen

Toleransevindumodellen er en modell som visualiserer hvordan mennesker varierer i grad av aktivering av følelser og atferd (Siegel, 2012). Modellen beskriver aktivering over, under og innenfor toleransevinduet, illustrert i figur 4. En slik visuell modell kan bidra til en forståelse av egen og andres aktivering og tålegrense. Innenfor toleransevinduet er tilstander godt regulert og individet har god kapasitet til å inngå i sosial kontakt og læring. Over toleransevinduet beskrives som en hyperaktivering og kan beskrives som tilstander hvor individet har et høyere aktivitetsnivå, høyere puls og sterke synlige reaksjoner. Under toleransevinduet, beskrives som en hypoaktivering og karakteriseres da ved lavere puls og aktivitetsnivå. Både hyper- og hypoaktivering er tilstander hvor sosial kontakt og læring blir gradvis vanskeligere avhengig av graden av aktivering. Variasjoner i grad av aktivering er naturlig og ønskelig. Utfordringene oppstår dersom toleransevinduet er smalt, slik at det skal lite til for å komme over i en hyper- eller hypoaktivering. Det er også av betydning hvor langvarig en slik aktivering er før individet kommer seg tilbake i toleransevinduet, samt behovet for reguleringsstøtte (Siegel, 2012, s. 281-287).

Figur 4: Toleransevindumodellen (Nordanger & Braarud, 2017, s. 86)

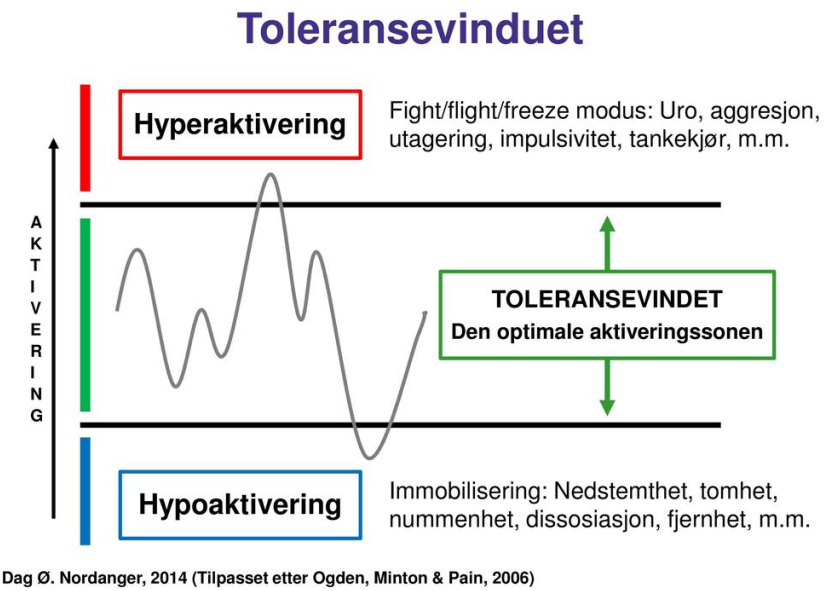

Hjernen utvikles nedenfra og opp, fra de mest primitive delene i hjernestammen til de mest avanserte funksjonene som er knyttet til frontallappen (Sheridan & Nelson, 2009, s. 40-45) (Eppel, 2018, ss. 25-26)**.** Dette har betydning for hvilke forventninger man kan ha til barns ferdigheter på ulike alderstrinn, blant annet til selvregulering. Videre er det slik at i situasjoner med stress eller sterke følelser vil personer kunne komme ut at sitt toleransevindu. Da kan det være vanskelig å ta i bruk sine mest avanserte funksjoner i hjernen, følelser tar over og begrenser rom for refleksjon og samhandling. Barn som har begrensede erfaringer med å få støtte til regulering av egne følelser og atferd, vil ofte ha umodne strategier for selvregulering. Hjernen formes av hvordan den blir brukt, og det vil slik være forskjell mellom barn basert på hvilke erfaringer de har med seg (Perry , Polland, Blaicley, Baker, & Vigilante, 1995, s. 274-277).

Noe generell kunnskap om hvordan hjernen fungerer kan benyttes inn i barnehager, i forhold til hvordan man best kan møte barn i ulike situasjoner. Relevante spørsmål er, når er de tilgjengelige for en samtale og refleksjon, og når trenger de å få noe fysisk kontakt og en beroligende stemme? Toleransevindumodellen gir et visuelt bilde og ordsetter det som skjer når mennesker beveger seg mellom grader av aktivering, og kan være et godt hjelpemiddel i møte med reguleringsvansker.

Kunnskapsgrunnlag

Det brukes i fagfeltet ulike begrep for å beskrive det som i denne oppgaven omtales som reguleringsvansker. Barn med reguleringsvansker er i liten grad omtalt for seg selv i forskningslitteraturen, og det er derfor her også sett på funn vedrørende atferdsvansker som kan være aktuelle for gruppen barn med reguleringsvansker. Begreper som atferdsvansker, eksternaliserte vansker og utagerende atferd har for eksempel vært mye brukt til beskrivelse når barn utviser sterke og hyppige følelser som for eksempel sinne, trass, uro og frustrasjon. Dette er uttrykk som barn med reguleringsvansker også vil ha.

Reguleringsvansker

Barn med reguleringsvansker kan strekke seg fra dem som har aldersadekvate utfordringer med regulering av følelser og atferd, til dem som har så alvorlige vansker at de kvalifiserer for barnepsykiatriske atferdsdiagnoser. Barn i 2-3 års alderen uttrykker ofte en sterk vilje og protest i sin utvikling av autonomi. Dette er en alder hvor utfordringer med regulering, sterke følelser og sinne er vanlig. Det kan være utfordrende å identifisere hvilke barn det er grunn til å være bekymret for, og hvem som kan ha behov for tidlig hjelp. De samme uttrykkene, blant annet vansker med regulering av følelser og atferd, lav impulskontroll og sosiale vansker, kan være symptomer på reguleringsvansker når de ikke reduseres i takt med aldersadekvat utvikling (Campbell, Shaw, & Gillom, 2000, s. 11-12). Samtidig er det viktig å være bevist på at små barn kan ha utfordrende atferd som er en naturlig del av utviklingen, og at dette ikke må sykeliggjøres (Shaw & Gross, 2008, s. 79-80).

Ferdigheter knyttet til egen regulering av følelser og atferd henger sammen med sosial kompetanse og atferdsvansker (Bronson, 2000, s. 58). Barnets kognitive utvikling er med å styrke barnets ferdigheter til selvregulering. Språkutvikling er også av betydning for selvregulering (Bronson, 2000, s. 68). Samtidig er det slik at barn som har et godt ekspressivt språk, ikke nødvendigvis har et like godt emosjonelt språk (Kinge, 2015, s. 15). Med økende alder vil barn med en aldersadekvat utvikling i barnehagealder, gradvis få økende selvregulerende ferdigheter. Med dette følger også en atferd som er sosialt akseptert.

Frick (2012) beskriver at barn som tidlig utvikler atferdsvansker ofte strever med eksekutiv kontroll og selvregulering. De reagerer da lettere på impuls i situasjoner hvor de er aktiverte, men kan kjenne på anger i etterkant av situasjonene (Frick, 2012, s. 378-380). Barn som har vansker med eksekutiv fungering kan ofte misforstås av omgivelsene, da det kan se ut som om de har bedre ferdigheter enn det de i realiteten har (Urnes, 2018, s. 93). Barnets relasjoner, både i familie, nettverk og barnehage, har betydning for barnets utvikling av ferdigheter til eksekutiv kontroll og selvregulering. Relasjoner hvor barnet møter forventninger som er innenfor hva barnet kan mestre, men samtidig utfordrer dem, styrker utviklingen til barnet. De eksekutive funksjonene er sårbare tidlig i utviklingen og uheldige barndomsopplevelser kan forringe denne utviklingen. Det er derfor viktig med tidlig intervensjon for barn i risiko med tanke på videre utviklingsmuligheter (Center on Developing Child, 2011, s. 7).

Reguleringsvansker som mulig forløper for atferdsvansker

Vansker med regulering av følelser og atferd, kan komme til uttrykk gjennom negativ eller uhensiktsmessig atferd og denne kan defineres på ulike måter. Hva som oppleves som negativ atferd kan være ulikt fra person til person, og i ulike kulturer. Noen opplever det som vanskelig å håndtere barn som utagerer, roper og skriker. Andre trigges mer av barn som blir innesluttet, utilnærmelige og stille (Kinge, 2015, s. 10-15).

Nordahl et.al (2003) beskriver viktige faktorer som er av betydning for hvordan begrepet atferdsvansker forstås og avgrenses. Disse faktorene omhandler mønster i atferden, hvordan den påvirker andre, stabilitet over tid, hvordan atferden påvirker fungering og reaksjoner på grenser som settes. Det er viktig å differensiere alvorligheten av

atferdsvanskene med utgangspunkt i de nevnte faktorene (Nordahl, Sørlie, Tveit, & Manger, 2003, s. 31-46).

Atferdsvansker som starter tidlig (ofte i form av vansker knyttet til regulering av følelser og atferd) og som vedvarer opp gjennom barndommen, har sammenheng med alvorlige psykiske vansker og kriminalitet i voksen alder (Moffitt, et al., 2011). Utvikling av atferdsvansker er forbundet med store belastninger og kostnader både for individ og samfunn. Det er viktig å forbygge denne typen vansker hos barn i barnehagealder, for eksempel ved å fange opp barn som strever med regulering av følelser og atferd.

Forekomst

Forekomsten av barn på 4 år med atferdsvansker i Norge er anslått å være omtrent 3,5% (Wichstrøm, et al., 2012, s. 702). Her vil barn med større reguleringsvansker inngå. Forekomst av barn i samme aldersgruppe med internaliserte emosjonelle vansker har blitt anslått til 5,8 %. Svært ofte har barn i barnehagealder begge typer vansker. Også i denne gruppen vil vi finne barn med reguleringsvansker. En rapport fra folkehelseinstituttet, som benytter datamateriale fra den norske «mor-barn undersøkelsen», viser at pedagogiske ledere svarer at 3% av barn i barnehage har emosjonelle vansker og 2,8 % har atferdsvansker. Forekomsten av både atferdsvansker og psykiske vansker generelt blant barn i Norge, er lav sammenlignet med mange andre land (Wichstrøm, et al., 2012, s. 699).

Komplekse årsakssammenhenger

Årsaker eller risikofaktorer for et barns reguleringsvansker vil som regel være flere og sammensatte. Tidlig intervensjon, helst før barnet fyller 8 år, er vist å være av stor betydning for å forebygge at slike vansker øker (Bauer & Webster-Stratton, 2006, s. 654).

Årsak til et barns reguleringsvansker kan være nevrologiske vansker hos barnet, relasjonelle faktorer, faktorer i barnets omsorgsmiljø (for eksempel omsorgssvikt) eller en kombinasjon av disse. Flere årsaker og risikofaktorer samvirker i forhold til utviklingen til det enkelte barnet (Campbell, Shaw, & Gillom, 2000, s. 472). En systemisk forståelse vil fokusere på hvordan individ og miljø samvirker, og hvilke mønstre som trer frem i dette samspillet (Nordahl et.al 2003, s. 12-13).

Barn som utfordrer

Barn med et utfordrende temperament, er mer sårbare for utvikling av mer alvorlige atferds- og reguleringsvansker. Årsakene til dette antas å henge noe sammen med egenskaper i barnet, men særlig egenskaper i barnets oppvekstmiljø (Shaw, Owens, Giovanelli, & Einslow, 2001, s. 41-42). Egenskaper i barnet og oppvekstmiljøet påvirker hverandre og kan forsterke et barns vansker om de kommer inn i uhensiktsmessig samspill. Modellen «Goodness of fit» (Chess & Thomas, 1996) illustrerer hvordan barn og omgivelser kan tilpasse seg hverandre og slik oppnå et positivt samspill. Dersom en slik gjensidig tilpasning ikke oppnås, vil det kunne resultere i at barnets vansker forsterkes.

Relasjonen mellom barnet og de ansatte i barnehagen er av stor betydning for barnets utvikling, og kan fungere både som en risikofaktor eller beskyttelse, avhengig av

kvaliteten på relasjonen (Sabol & Pianta, 2012, s. 218-220). Spesielt barn som strever med regulering av følelser og atferd, vil kunne utfordre de ansatte i barnehagen, noe som krever profesjonelle ansatte som er bevist egen relasjonskompetanse i møte med disse barna (Drugli, 2013, s. 142-143).

Tvingende samspill

Patterson beskriver «tvangssirkelen» som noe som kan oppstå i samspillet mellom foreldre og barn, hvor de negativt forsterker hverandre. Barn som av omsorgspersoner kan oppleves som vanskelige, for eksempel ved at de strever med regulering av følelser og atferd, kan gi dem en opplevelse av at de mister kontroll over barnet sitt. Omsorgspersonens opplevelse av mestring blir lav, og tiden de har sammen oppleves som konfliktfylt og kranglete. Gradvis forsterkes disse utfordringene og fører til «tvangssirkler» (Webster-Stratton, 2000, s. 8-9). Det samme vil kunne gjelde for samspillet mellom et barn og en ansatt eller en avdeling i en barnehage. Dersom de ansatte opplever et barn som mer utfordrende og krevende kan den samme dynamikken utspille seg og sirkler med tvingende samspill kan utvikles (Webster-Stratton, 2018, s. 36-38).

Omsorgssvikt

Belastninger i form av vold og overgrep, uten tilstrekkelig beskyttelse, vil kunne gi barnet et forhøyet stressnivå i kroppen over tid. Dette omtales som giftig stress (Shonkoff, Boyce, & McEwen, 2009, s. 2256). Kirkengen og Næss (2015) bruker begrepet «barndomsforgiftning» som en beskrivelse av dette fenomenet (Kirkengen & Næss, 2015, s. 208). Giftig stress vil kunne hemme hjernens naturlige utvikling. Barn som har erfaringer med vold og overgrep vil kunne ha en veldig sterk og lett reaktiv nederste del i hjernen, da de har hatt behov for å være årvåkne i forhold til potensielle farer (Perry et.al 1995, s. 277-278). Dette kan ha vært helt nødvendig for at barnet skal kunne overleve i situasjonen, men når barnet kommer i barnehagen vil en slik årvåkenhet for fare kunne komme til uttrykk blant annet gjennom vansker med regulering og reaksjoner som for omgivelsene blir vanskelige å forstå.

Perry et.al (1995) beskriver hvordan det som kan ses som en atferdsvanske for omverden, egentlig kan være en hensiktsmessig tilpasning til et vanskelig eller skremmende omsorgsmiljø. Barnet har over tid vært i en tilstand av for eksempel frykt og får gjennom dette trekk i sin atferd som en tilpasning til sin tilstand. Dette omtaler Perry blant annet slik «How States Become Traites» (Perry et.al 1995, s. 272-283).

Sentrale beskyttende faktorer

Beskyttelsesfaktorer bidrar til å begrense effekten av risikofaktorer for et barns utvikling. Beskyttelsesfaktorer kan være på ulike nivåer; i individet, i omsorgsbasen, i barnehage og i nærmiljøet (Kvello, 2015, s. 246). Ettersom utvikling av reguleringsvansker og atferdsvansker har flere likhetstrekk, antas beskyttelsesfaktorene å være nokså like. Beskyttelsesfaktorer vil ikke alene gi et positivt utfall, men samvirker med de øvrige faktorene i barnet og miljøet og kan slik være en positiv påvirkning på et barns utvikling (Drugli, 2013, s. 32-34).

Individuelle beskyttelsesfaktorer

Av individuelle beskyttelsesfaktorer som påvirker et barns utvikling, trekker Kvello (2015) frem aldersadekvat fungering på grunnleggende utviklingsområder, positivt selvbilde og gode sosiale ferdigheter, samt god tilpasning i skole/barnehage. Opplevelse av mening ved det som skjer, samt opplevelse av kontroll i situasjoner som oppstår, påvirker i hvilken grad beskyttelsesfaktorene blir virksomme. Barnets individuelle beskyttelsesfaktorer er med å påvirke hvordan det håndterer og opplever utfordrende situasjoner. Barnets sårbarhet modereres av relevante beskyttelsesfaktorer (Kvello, 2015, s. 253).

Relasjonelle beskyttelsesfaktorer

Foreldres sensitivitet og varme ovenfor barnet er dokumentert å være av stor betydning for barns utvikling av atferdsvansker, sosial og emosjonell fungering (Schick & Cierpka, 2016, s. 95-96). Johnson et.al viser i sin studie at foreldres egne emosjonelle og sosiale atferd er av stor betydning som rollemodeller i forhold til barns utvikling, da særlig i forhold til atferdsvansker (Johnson, Hawes, Eisenberg, Kohlhoff, & Dudeney, 2017).

Beskyttelsesfaktorer i omsorgsbasen beskrives å være omsorgsfull og konsekvent oppdragelse, ikke-aggressiv og voldelig oppdragelse og god emosjonell tilknytning til minst én forelder eller en annen person i familien (Nordahl et.al 2003, s. 104). Foreldrestil som er inkonsekvent og straffende, ser ut til å forsterke barns vansker med regulering av følelser og atferd (Duncombe, Havighurst, Holland, & Frankling, 2012, s. 728).

Barns tidlige tilknytning til sine omsorgspersoner er av stor betydning for barnets utvikling av reguleringsferdigheter (Schore & Schore, 2008, s. 9-10). Sensitiv og god omsorg er relatert til få reguleringsvansker, mens mangelen på slik omsorg er forbundet med svakere ferdigheter til emosjonell regulering i tillegg til aggresjon og vold (Bronson, 2000, s. 65). Vi kan derfor anta at foreldrene er helt sentrale i forhold til å forebygge reguleringsvansker, på samme måte som de er av stor betydning for hvordan atferdsvansker utvikler seg.

Foreldre som er tilknyttet arbeidslivet og er godt integrert i samfunnet, vurderes som en beskyttelsesfaktor for barnet (Kvello, 2015, s. 253). Fravær av stress knyttet til foreldrerollen, ser ut til å ha betydning for barns utvikling av ferdigheter til selvregulering. Dersom foreldre opplever mange utenforliggende stressorer, kan dette bidra til utvikling av et vanskelig samspill, da barn som strever med selvregulering også skaper mer stress hos foreldre. Disse faktorene ser ut til å forsterke hverandre (Ayoub, Vallotton, & Mastergeorge, 2011, s. 596-597).

Barnets relasjonelle erfaringer er av stor betydning for barnets utvikling, og er slik den viktigste beskyttelsesfaktoren. Relasjon mellom voksne og barn i barnehage, uten betydelige konflikter, er en viktig beskyttelsesfaktor for barns utvikling og psykiske helse (Brandlistuen, et al., 2015, s. 52).

Beskyttelsesfaktorer i miljøet

For risikoutsatte barn kan beskyttelsesfaktorer i miljøet utenfor familien også være av betydning. Prososiale venner, et støttende nettverk og en velfungerende

barnehage/skole kan være en viktig beskyttelse for barn som strever (Masten, 2007, s. 926). Særlig der det er risiko knyttet til oppvekstmiljøet i familien, kan slike beskyttelsesfaktorer i noen grad kompensere for øvrig risiko. En god relasjon til en voksenperson utenfor familien er også en mulig beskyttelsesfaktor (Masten, 2007, s. 926).

Tiltak rettet mot reguleringsvansker

Rett i overkant av 90 % av norske barn i alderen 1-6 år går i barnehage (Utdanningsdirektoratet, u.d.). Barnehage anses derfor å være en viktig arena for å forebygge problemutvikling hos barn. De strukturelle kvalitetene (ressurser, utdanning, antall barn pr/voksen) ser ut til å ha mindre betydning for barnas helse og utvikling enn de prosessuelle kvalitetene (relasjon mellom voksne og barn, pedagogisk innhold) (Pianta, Downer, & Hamre, 2016, s. 128-131). Men de strukturelle kvalitetene antas likevel å påvirke de prosessuelle.

Når barn strever med regulering av følelser og atferd er det spesielt viktig at barnehagene etablerer et godt samarbeid med foreldrene. For barn med atferdsvansker i skolen viser forskning at dårlig samarbeid mellom foreldre og skolen, kan være en opprettholdende faktor for barnets vansker. Samarbeid med foreldre ser videre ut til å være spesielt utfordrende der barn strever (Nordahl et.al 2003, s. 163), (Drugli & Nordahl, 2016).

Tuning in to kids

«Tuning in to kids» er et program basert på forskningen til J. Gottman. Programmet fokuserer på emosjonsregulering, og er rettet mot foreldre og omsorgspersoner. Målene for programmet er (Tuning in to Kids, 2019):

- Bygge et nært emosjonelt bånd mellom seg og sitt barn
- Hjelpe barn med å utvikle sosiale ferdigheter og redusere utagerende oppførsel
- Hjelpe barn med å takle vanskelige følelser som redsel, sinne, separasjonsangst, tristhet og frustrasjon
- Beholde roen når barnet har et sinneutbrudd
- Nyte tiden med barnet sitt

Tuning in to kids brukes også i barnehager i Norge (Tuning in to Kids, 2019). Det pågår et forskningsprosjekt i Norge, hvor 49 FUS barnehager deltar. 880 barnehagelærer mottar opplæring i emosjonell veiledning til barn, for å styrke barnas emosjonelle kompetanse og ferdigheter til selvregulering. Prosjektet er ventet ferdigstilt i desember 2021 (Universitet i Oslo). Effektstudier har vist at barn til foreldre som har mottatt denne intervensjonen får en bedret fungering i forhold til atferds- og emosjonsregulering. Studien viste i tillegg en bedring på flere arenaer, rapportert av både foreldre og pedagogisk personell fra barnehagene til barna. Foreldrene som hadde deltatt ble mindre kritiske og reagerte mer støttende på sine barns følelser (Havighurst, Wilson, Prior, Kehoe, & Harley, 2010, s. 1348). Denne forskningen indikerer at Tuning in to kids er en effektiv veiledning for foreldre og omsorgspersoner med barn som strever med regulering av følelser og atferd.

Tidlig innsats for barn i risiko og Parent Management Training – Oregon

Tidlig innsats for barn i risiko (TIBIR) er et program utviklet for å forebygge og behandle atferdsproblemer hos barn. Gjennom dette programmet tilbys foreldre veiledningen Parent Management Training – Oregon (PMTO) veiledning og aktuelle støttetjenester for barnet/familien mottar aktuell opplæring og informasjon. PMTO, er et veiledningsprogram basert på forskning og erfaring i arbeid med barns som har atferdsvansker. Målet med veiledningsprogrammet er å hindre at atferdsvansker vedvarer og øker, gjennom å forbedre foreldrenes ferdigheter som setter dem bedre i stand til å håndtere barnets atferd. Evaluering av modellen har gitt lovende resultater (Utgarden, 2020).

De Utrolige Årene -DUÅ

De utrolige årene er et veiledningsprogram utviklet av Webster Stratton. Opplæringen fokuserer på å hjelpe barn mellom 3 og 12 år med atferds- og sosiale vansker, gjennom støtte til foreldre og andre viktige personer rundt barnet som for eksempel barnehager (De utrolige årene, u.d.).

Fossum et.al (2017) studerte effekten av å innføre «De utrolige årene» i flere barnehager. Denne studien viste at dette hadde en positiv effekt på barns sosiale og emosjonelle utvikling, men effekten var ikke like god for barn som var definert med høy risiko atferdsvansker. Tilsvarende studier i USA og Jamaica, har vist noe høyere effekt for barn med alvorlige atferdsvansker (Fossum, Handegård, & Drugli, 2017, s. 10-11).

Tveit et.al (2020) beskriver fra en studie av implementering av «De utrolige årene i barnehager», at dette i tillegg til å ha en positiv effekt for barn som strever med atferdsvansker, påvirker de ansattes håndtering av disse barna. Dette beskriver de videre at kan ses som en effekt som kommer flere barn til gode, ikke bare dem som er i barnehagen på det aktuelle tidspunktet for implementeringen (Tveit, Drugli, Fossum, Handegård, & Stenseng, 2020, s. 7).

Tverrfaglig samarbeid

Tverrfaglig samarbeid innebærer at ulike faggrupper jobber sammen for å løse og/eller forstå en utfordring (Glavin & Erdal, 2018, s. 28). Gjennom å arbeide tverrfaglig vil ulike instanser kunne bidra med sine perspektiver og slik øke muligheten for å få en helhetlig forståelse av situasjonen (Glavin & Erdal, 2018, s. 21). Tverrfaglig samarbeid beskrives som viktig for å hjelpe barn og familier som strever. De vil kunne ha behov for hjelp fra ulike instanser samtidig og denne hjelpen fungerer best når den baseres på et samarbeid. Der et slikt samarbeid ikke fungerer, kan det være til hinder for at barn får riktig hjelp til riktig tid. Der hjelpen avsluttes hos en instans og sendes videre til den neste, uten en god overgang kan det føre til at hjelpen faller bort (Kunnskapsdepartementet, 2019, ss. 78-83).

For å lykkes med å etablere godt samarbeid på tvers av ulike instanser, har flere studier pekt på betydningen av likeverdige forhold med tanke på makt. En studie av tverrfaglig samarbeid mellom helsesykepleiere og barnehagelærere gjennomført av Teige og Hedlund (2016), viste at kompetansen til barnehagelærerne i liten grad ble anerkjent som likeverdig (Skog Hansen, Steen Jensen, & Fløtten, 2020, s. 91-92). For å lykkes med et tverrfaglig samarbeid er det viktig at de involverte faggruppene anerkjennes for

sin kompetanse, da den er et viktig bidrag for å få en helhetlig forståelse av en utfordring.

BTI

Jeg vil kort beskrive BTI-modellen, da denne er implementert i Nittedal kommune hvor informantene til masteroppgaven jobber.

BTI står for bedre tverrfaglig innsats og er en samhandlingsmodell for samarbeid og tidlig hjelp til barn det er bekymring for. Målet er å oppnå en helhetlig og koordinert hjelp. Holdningen i modellen er at ansatte skal handle på sin bekymring fremfor å «vente og se» (forebygging.no/tidlig innsats, u.d.).

I BTI er det en handlingsveileder som definerer 4 nivåer for handling. Nivåene skal hjelpe den ansatte å avklare hvilket nivå bekymringen for barnet ligger på, og hvilke tiltak det da er riktig å iverksette. Handlingsnivåene beskriver blant annet når foreldre skal informeres, når andre instanser bør kontaktes og hva som kan gjøres internt i den skolen/barnehagen/instansen som er bekymret. Målet er at barnet skal motta riktig hjelp til riktig tid. I tillegg til handlingsveilederen er det ulike ressurser/verktøy som kan benyttes for å strukturere og gjennomføre arbeidet (forebygging.no/tidlig innsats, u.d.).

Metode

Vitenskapsteori

Vitenskap kjennetegnes ved å ha en kritisk tilnærming til all form for kunnskap (Fjelland, 1999, s. 14).

Den vitenskapsteoretiske tilnærming i denne masteroppgaven er hermeneutikk. Hermeneutikk handler om å fortolke mening i et datamateriale (Thurén, 2009 s. 104-110). I denne masteroppgaven handler det da om en fortolkning av transkriberte intervjuer. Målet er å utforske meningsinnholdet i barnehageansattes beskrivelser av arbeidet med barn med reguleringsvansker i barnehagen, for så å gjøre en vurdering og tolkning av disse (Malterud, 2003, s. 50-52).

Hans-Georg Gadamer beskrev at erkjennelse av sannhet basere seg på situasjon, interaksjon og kultur som vi ser «horisonten» gjennom. Vår «horisont» endrer seg stadig som et resultat av alt det som påvirker oss som mennesker (Alnes, 2020). Siden en hermeneutisk tilnærming til et datamateriale, i stor grad påvirkes av leserens forforståelse kan datamateriale kan fortolkes med en viss ulikhet. Dette kan gi et fortolkningsmangfold.

Den hermeneutiske sirkel illustrerer hvordan prosessen i arbeidet med et datamateriale vil være og hva som påvirker denne. Prosessen beskrives som en pendel som svinger frem og tilbake mellom deler, helhet og forforståelse som illustrert i figur 5. Gjennom denne prosessen oppstår muligheten for en stadig dypere og mer nyansert forståelse av det som fortolkes (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 237). Fjelland beskriver det som at tekst på et vis er som et møte mellom leser og forfatter (Fjelland, 1999, s. 44).

Figur 5: hermeneutisk sirkel

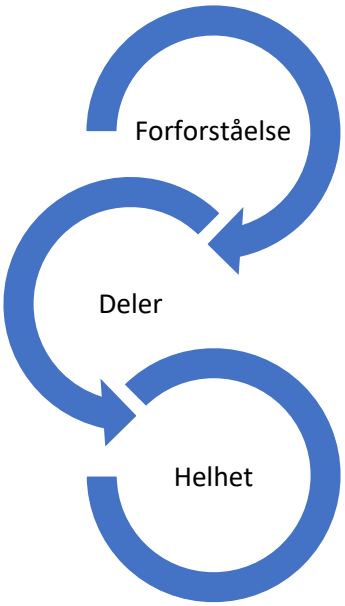

Forforståelse

Forforståelse kan beskrives som det filter vi ser virkeligheten gjennom. Våre erfaringer, kunnskap og holdninger er en del av et slik «filter». Vår forforståelse har en viktig funksjon da den er med på å skape en slags orden i alle de inntrykk vi tar inn. Den hjelper oss å forstå, samtidig som at forforståelse kan være med å skape misforståelser fordi vår forforståelse ikke passer med den virkelighet som observeres (Thuren, 2009, s. 66-69). Forforståelsen kan påvirke fortolkningen av et datamateriale.

Kvalitativ metode

I denne masteroppgaven søker jeg å fortolke barnehageansattes erfaringer og tanker knyttet til barn som har vansker med regulering av følelser av atferd. Ettersom jeg er ute etter å fortolke og forstå personers subjektive oppfatninger av et tema, har jeg valgt en kvalitativ tilnærming. Kvalitativ metode beskrives av Malterud (2003) som systematisk innsamling, organisering og fortolkning av datamateriale. Materialet kan være innsamlet ved samtale, observasjoner eller ved å studere skriftlig litteratur.

Analyse og tolkning av kvalitativt datamateriale er mye basert på forskerens perspektiv. Hva det fokuseres på og hva som hentes ut av datamateriale som aktuelle funn, avgjøres mye av dette perspektivet. Denne mulige feilkilden kan begrenses noe ved å få flere blikk på materialet, gjennomføre en strukturert analyseprosess, samt en stadig bevissthet fra forskeren knyttet til egen forståelse av materialet. Ved at materialet kan leses og forstås på ulike måter, vil man ved kvalitativt datamateriale kunne få frem rike og nyanserte beskrivelser av fenomenet det forskes på. Hvem leseren er, og hva denne har fokus på, vil kunne påvirke hva som leses ut av datamaterialet (Malterud, 2003, s. 30).

Kvalitative forskningsintervju

Jeg har valgt å bruke intervju for å innhente data for å besvare problemstillingen. Intervjuene ble tatt opp på diktafon og transkribert for videre analyse. Deltakerne er anonymisert og det samme ble gjort med navn og andre opplysninger som kan være gjenkjennelige.

Intervju betyr at det er en samtale mellom to personer om et forhåndsdefinert tema som er relevant for dem begge. Målet for samtalen er å hente ut kunnskap fra den ene parten om dette forhåndsdefinerte temaet (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 22). Her er det barnehageansatte som er informanter.

Intervjuguiden ble laget med fem hovedspørsmål, med noen underspørsmål til hvert av hovedspørsmålene. Spørsmålene er formulert åpne slik at intervjuobjektene inviteres til å fortelle fritt. Intervjuene var semistruktrerte slik at det var rom for å legge til spørsmål og tilpasse underveis i intervjusituasjonen (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 46). Målet var å legge til rette for at intervjuet fikk mer form av en samtale, at det ble en dialog innenfor hovedtemaene.

Intervjuguiden og prosjektet er godkjent av NSD (vedlegg 1 og vedlegg 2).

Deltakerne valgte selv hvor intervjuene skulle gjennomføres og de ble gjennomført i barnehagenes lokaler, primært av praktiske hensyn for deltakerne. I barnehagen var deltakerne på en arena hvor de kjente seg trygge, noe som kan ha vært en fordel for deltakerne. Pilotintervjuet ble gjennomført i barneverntjenestens lokaler.

Rekruttering og utvalg

Jeg kontaktet 6 forskjellige barnehager i Nittedal kommune, hvor jeg selv er ansatt i barneverntjenesten. I Nittedal kommune er det 26 barnehager, hvor fem av dem er kommunale. De øvrige barnehagene er private, med driftsavtaler med kommunen. Størrelsen på barnehagene varierer fra store avdelingsbarnehager til mindre familiebarnehager. Omtrent 1500 barn totalt går i barnehager i Nittedal kommune.

Målet var å få fem pedagogiske ledere ved storbarnsavdelinger til å delta på intervju. Jeg kontaktet styrere i 6 barnehager fordelt på ulike deler av kommunen. Det var et ønske å få en viss fordeling i forhold til hvor barnehagene lå geografisk, da det er noen ulikheter i forhold til befolkningsgrunnlaget. Jeg kontaktet styrere i barnehager av omtrent lik størrelse. Tre styrere svarte at de hadde pedagogiske ledere som ville delta. Deltakerne mottok på forhånd en beskrivelse av forskningsprosjektet (problemstilling og tema for intervjuene). De fikk her informasjon om prosjektet, sin rolle som informant, samtykke og mulighet for å trekke dette på et senere tidspunkt, samt informasjon om hvordan informasjonen ville bli håndtert (vedlegg 3).

De seks informantene jeg intervjuet var fra tre forskjellige barnehager. Fordelt slik 2 (pluss pilotintervju), 2 og 1. Både privat og kommunal barnehage er representert i utvalget. Begge kjønn er representert, samt ulik etnisitet. Mengden arbeidserfaring varierte fra fem år til 25 år. Alle informantene var utdannet barnehagelærere og jobbet som pedagogiske ledere. I tillegg hadde noen av dem ytterligere videreutdanning. Det viste seg at en av informantene jobbet på en småbarnsavdeling, selv om jeg hadde bedt

om informanter fra storbarnsavdeling. Intervjuet er likevel tatt med, men som et av de siste for å utfylle analysen av de øvrige intervjuene.

Intervjuene

Jeg gjennomførte først et pilotintervju for å se om intervjuguiden fungerte etter intensjonen. Jeg gjorde noen små endringer i denne før jeg deretter intervjuet fem andre pedagogiske ledere. Pilotintervjuet ble innholdsrikt, og jeg har derfor valgt å ta dette delvis med i datamaterialet for å utfylle kategoriene som var laget på bakgrunn av de øvrige intervjuene. Informanten fra pilotintervjuet har samtykket til dette.

Intervjuene varte mellom 60-90 minutter. Jeg hadde en innledning hvor jeg gjentok noe av det som sto i informasjonsskrivet, samt at jeg oppsummerte intervjuene kort til slutt. Gjennom å gjøre en slik oppsummering fikk jeg i noen grad sjekket om det jeg satt igjen med etter intervjuene stemte overens med informantens opplevelse.

Transkripsjon

Å transkribere er å skrive ned ordrett en samtale og slik omdanne samtalen til en skriftlig tekst. Dette gjør det mulig å analysere materialet grundig og er en start på analysearbeidet. Gjennom å omdanne muntlig materiale til skriftlig materiale, vil noe informasjon bli borte. Kroppsspråk, variasjoner i stemme og stemning i rommet vil vanskelig kunne gjengis tilstrekkelig til at det er en ren objektiv gjengivelse av en samtale (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 206-213).

Jeg har selv transkribert intervjuene som jeg hadde tatt opp på diktafon. Det ble totalt ca 100 sider med transkripsjon, fordelt på 6 intervjuer. Jeg har transkribert ordrett og markert pauser, lyder underveis. Jeg har skrevet alle transkripsjonene i bokmål og slik utelatt variasjon i dialekt og/eller aksent. Gjennom å selv transkribere ble jeg godt kjent med materialet og kunne notere refleksjoner underveis.

Gyldighet og pålitelighet

Gyldighet i kvalitative studier vurderes i hovedsak i forhold til om valgt metode er egnet for å besvare forskningsspørsmålene som er stilt (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 276). For å oppnå en god gyldighet er det i tillegg viktig å beskrive hele prosessen så transparent som mulig, slik at de forskningsmessige skrittene blir tydelige for leseren (Malterud, 2003, s. 24-26, 57).

Forskningsprosjektets pålitelighet handler blant annet om i hvilken grad informanter ville svart tilsvarende dersom intervjuene ble gjort på nytt. Videre om intervjuene kunne blitt annerledes om en annen gjennomførte dem og om dette kunne påvirket utfallet av forskningen (Thuren, 2009, s. 31-33). Ettersom intervjuene i dette prosjektet er basert på åpne spørsmål, rom for dialog og tilleggsspørsmål, ville ikke intervjuene bli helt like om de ble gjennomført på nytt. Igjen er det en transparent beskrivelse av hele prosessen og vurderinger som er gjort underveis, som blir viktig for at leseren skal kunne gjøre en kvalifisert vurdering av prosjektets pålitelighet.

Tematisk analyse

Jeg har valgt å bruke tematisk analyse, da den gir rom for fleksibel tilnærming til dataene, samtidig som at den gir rammer for å skape en struktur/oversikt i det innsamlede datamaterialet. En tematisk analyse strukturerer datamaterialet ved å se etter kategorier/temaer som går igjen i datamaterialet. Metoden er utviklet av psykologene Viginia Braun og Victoria Clarke i 2006. Denne analyseformen gir en struktur for hvordan datamaterialet kan settes i system, samtidig som at det ikke er en stram struktur som kan begrense egen kreativitet i prosessen. Det er noen grunnleggende krav for å kunne bruke metoden. Tematisk analyse kan hovedsakelig benyttes til skriftlig materiale og materialet må bestå av mer enn ett intervju/en artikkel o.l. (Braun & Clarke, 2006).

Braun og Clarke beskriver den tematiske analysen gjennom fem faser. Det er ikke slik at et steg gjøres ferdig før det neste, men det vil være en prosess frem og tilbake mellom de ulike stegene. Gjennom alle stegene anbefales det å skrive ned notater og refleksjoner som dukker opp underveis, da dette kan være nyttig senere i prosessen. Jeg har benyttet disse stegene som utgangspunkt for min analyse.

1. *Forberedelse/bli kjent med datamaterialet*
   I denne fasen skal dataene samles inn, bearbeides (f.eks. transkriberes) og leses. I denne fasen skal forskeren få oversikt over det innsamlede materialet.
2. *Lage innledende koder*
   I denne fasen handler det om å få oversikt over viktige poenger i datamaterialet og markere disse. Dette kan gjøres i flere omganger til man kommer frem til koder som oppleves dekkende for materialet
3. *Kategorisering/se etter generelle temaer*
   Nå samles kodene i mer generelle temaer, som er beskrivende for det som har kommet frem i datamaterialet. Det disse temaene som benyttes når analysen/funnene skal rapporteres i skriftlig form.
4. *Vurdere temaene*
   Sjekke om temaene passer overens med kodene og materialet.
5. *Definere og navngi tema/kategori*
   Lage klare definisjoner og navn på hvert tema.
6. *Rapportering*
   Dette siste steget skal temaene fra forrige steg rapporteres. Dette bør gjøres slik at funn/temaer fra datamaterialet fremstår troverdig for leser.

(Braun & Clarke, 2006)

Analyseprosessen

Da kodene fra analysen skulle settes sammen til generelle temaer var det flere koder som ikke passet inn under de to opprinnelige forskningsspørsmålene (forskningsspørsmål 2 og 3). Det var koder som omhandlet hvordan reguleringsvanskene kommer til uttrykk i barnehagen. Da dette var koder som var høyst relevante for å besvare min problemstilling laget jeg et tredje forskningsspørsmål som favnet disse kodene. Dette spørsmålet, omtalt som forskningsspørsmål 1, lyder «Hvordan kommer barns vansker med regulering av følelser og atferd til uttrykk i barnehagen?». Dette spørsmålet ble plassert som det første da det danner mye av grunnlaget for de påfølgende to forskningsspørsmålene.

1. Hvordan kommer barns reguleringsvansker til uttrykk i barnehagen?
2. Hvordan møter ansatte i barnehagen barn med reguleringsvansker?
3. Hvordan samarbeider barnehageansatte med foreldre og aktuelle instanser for å hjelpe barn med reguleringsvansker?

Da jeg besluttet å legge til et forskningsspørsmål leste jeg gjennom alle transkripsjonene på nytt og markerte med en farge for hver av de tre forskningsspørsmålene. Dette satt jeg så inn i et nytt skjema for å strukturere funnene.

Eksempler fra min analyse:

Innledende koder	Tekst fra materialet	Generelle temaer	Hovedtema
Alle dumme og slemme. Passe på gjenstander, andre voksne og barn.	Da var egentlig alle dumme og alle var slemme. Og vi måtte da passe på gjenstander rundt fordi da var det mye som gikk i veggen og gjerne i ansiktet på andre, både barn og voksne.	Atferdsuttrykk, store følelser, effekt på andre	Reguleringsvanskenes uttrykk og konsekvenser

Innledende koder	Tekst fra materialet	Generelle temaer	Hovedtema
Fysisk må holde, ubehagelig	Når jeg fysisk må holde barn som kjemper imot, det syns jeg er ubehagelig	Holde barnet, makt og ansattes følelser	Hvordan møtes reguleringsvanskene

Analyserapporteringen er skrevet i flere omganger. I denne fasen ble det tydelig hvor viktig det er å se på hele analysearbeidet som en prosess, hvor essensen i materialet gradvis trer tydeligere frem. Gjennom arbeidet med å rapportere funnet i datamaterialet, ble det tydeligere hvordan de endelige hovedtemaene kunne defineres og navngis for å favne essensen av materialet.

Hele analyseprosessen har vært preget at å gå frem og tilbake mellom de ulike stegene, for så å komme frem til de endelige hovedtemaene for å kunne beskrive datamaterialet. Prosessen er illustrert under i figur 6.

Figur 6: Analyseprosessen

Etiske betraktninger

Etikk defineres som læren om moral, forskjell mellom rett og galt (Sagdahl, 2020).

Som intervjuer påhviler det et ansvar for å holde struktur og å stille gode/relevante spørsmål, lytte åpent, samt å har respekt for at informanten bruker av sin tid for å delta i dette prosjektet. I invitasjonen til å delta i denne masteroppgaven, presiseres det at det er frivillig å delta og at man når som helst kan trekke sitt samtykke til å være en del av prosjektet, uten at det vil ha noen negative konsekvenser for dem.

Jeg har ikke jobbet nært med noen av dem som stilte til intervju. De kjente til hvor jeg jobbet, og vi har drøftet saker ved noen anledninger. Det kan virke problematisk å gjøre undersøkelser knyttet til en annen faggruppe enn den jeg selv representerer, særlig når det er en samarbeidende instans. I innledningen til intervjuet presiserte jeg at utgangspunktet for mitt prosjekt er en tanke om at det ligger mye kunnskap blant barnehageansatte som kan komme øvrige instanser til gode. Det handlet ikke om å se etter feil i en faggruppe jeg ikke selv er en del av. Dette var det viktig for meg at informantene var trygge på.

Min rolle som ansatt i barneverntjenesten i den samme kommunen som de pedagogiske lederne jeg intervjuet kan ha påvirket svarene, for eksempel ved at de ikke ønsker å snakke negativt om den tjenesten jeg tilhører. Det kan ikke utelukkes at det har påvirket svarene som ble gitt.

Egne vurderinger og holdninger, skal i så liten grad som mulig påvirke det intervjuobjektet formidler. Intervjuobjektet skal ikke føle seg ledet eller styrt til å svare annerledes enn det de selv har ment. For å sikre at jeg som intervjuer har forstått intervjuobjektene riktig, hadde jeg en oppsummering på slutten av hvert intervju, hvor jeg inviterte til å korrigere eller legge til dersom de ønsket dette.

Et dilemma som oppsto i forbindelse med rapportering av resultatene var at utvalget er relativt lite og mitt ansvar å opprettholde informantenes anonymitet. Det er viktig at jeg som forsker har respekt for at det informantene deler, kan være av noe sensitiv karakter. Noe har jeg utelatt, da det vil kunne oppleves utleverende for informantene. Dette er en avveining opp mot det å faktisk rapportere relevante funn.

I forkant av intervjuene har jeg selv en forforståelse av at barn som strever med reguleringsvansker, kommuniserer noe med sine vansker. Videre har jeg en forforståelse av at barnas strev kan være vanskelig å forstå og at dette er noe som både skaper frustrasjon for omgivelsene og potensielt begrenser konstruktiv håndtering av vanskene.

Presentasjon av resultater

Jeg velger å beskrive resultatene fra analysen av intervjudataene under fem hovedtemaer.

- Reguleringsvanskenes uttrykk og konsekvenser
- Hvordan møtes reguleringsvanskene
- Ressurser, samarbeid og annerkjennelse til barnehagene
- Riktig hjelp tidlig nok
- Avgjørende foreldresamarbeid

Under hvert hovedtema er det underoverskrifter som tilsvarer generelle temaer i analysen (se tabell side 30). Hovedtemaene er det jeg har trukket ut som hovedtrekk etter analysen. Jeg vil beskrive et hovedtema og hva dette overordnet inneholder, eksemplifisere dette med tekst fra intervjuene og kommenterer hva jeg trekker ut av dataene. Denne måten å oppsummere resultater på, er slik Braun og Clarke (2006) beskriver at analyser kan rapporteres. Sitater skrives i kursiv.

Reguleringsvanskenes uttrykk og konsekvenser

Dette hovedtema omhandler hvordan ansatte i barnehagene forteller at de ser og forstår barn som har vansker med regulering av følelser og atferd. Samt hvordan de beskriver at slike vansker preger barnets hverdag og utvikling. Eksempelet «Mari på 4 år» kan illustrere hvordan slike vansker typisk synes å komme til uttrykk i barnehagen.

«Vi er på veg inn. Det er ganske vått ute. Jeg kjenner ikke at hun er våt på sokkene og prøver å ta på henne innesko. Da er det full fyr og hun skriker meg i ansiktet. Jeg forstår ikke hva som er galt, jeg vet jo ikke at sokkene til Mari er våte. Hun kan ha flere slike voldsomme reaksjoner i løpet av en dag.»

Sterke atferds- og følelsesuttrykk

Informantene beskriver at barn med reguleringsvansker har sterke atferds- og følelsesuttrykk som setter store krav til de ansatte. De sterke følelsene som utageres gjør inntrykk på de voksne og andre barn, og påvirker i stor grad hverdagen i en avdeling der slike situasjoner utspiller seg.

Informantene beskriver at barn de tenker har vansker med regulering av følelser og atferd, skiller seg ut i forhold til de øvrige barna i barnehagen, når det gjelder hvordan de håndterer situasjoner som utfordrer dem. Eksempler som nevnes er det å tape i spill, forhandle i lek og akseptere et nei. Da har disse barna langt sterkere reaksjoner enn de de ansatte vurderer som aldersadekvat. Flere av informantene setter ord på at de i sin vurdering av hva som er reguleringsvansker, ser et barns fungering i sammenheng med de andre barna på samme alder, i tillegg til at de vektlegger egen erfaring og kompetanse.

«... de andre utagerer ikke liksom. Hadde alle treåringer gjort det så hadde jeg ikke stussa over det på en måte»

«for noen er den pila, termostaten, litt sånn, ikke like stramma inn og kanskje man faller da veldig raskt ned og reagerer mye mer enn det situasjonen tilsier da, i forhold til hvordan andre ville reagert».

«...jeg tenker i forhold til temperament, det er jo enormt stor forskjell. ...og hvis du har veldig mange store følelser da, så er det jo en mye større jobb å regulere de».

Informantene beskriver mange variasjoner i forhold til hvordan reguelringsvansker kommer til uttrykk i barnehagen. Beskrivelsene preges i stor grad av sterke følelser som kommer til uttrykk gjennom fysisk og/eller verbal utagering.

«Jeg har vært borti noen som kan kaste møbler, stoler, bite, sparke. Som ikke klarer å roe seg med det første da. Som trenger litt tid, og som da går ut over andre.»

«*Da hater han barnehagen og han hater alle barna og han vil aldri tilbake og vil at barnehagen skal brenne opp, eksplodere og vi skal dø»*

En utfordring som beskrives å gå igjen hos barna som strever med regulering, er utfordringer knyttet til fleksibilitet og det å finne løsninger. Informantene beskriver at dette skaper utfordringer særlig i sosialt samspill med jevnaldrende, og at det er behov for voksne som er tett på i situasjonene for å kunne veilede til en løsning.

Ulike årsaker til reguleringsvansker

Årsakene til at noen barn strever med regulering av følelser og atferd beskrives av informantene som sammensatte og vanskelig å forstå. Alle informantene trekker frem at barns reguleringsferdigheter må ses i sammenheng med det miljøet de har både hjemme og i barnehagen. De beskriver ulike årsaksforklaringer, uten at det er én som peker seg spesielt ut. Det som heller utpeker seg i informantenes beskrivelser, er usikkerhet i forhold til hvordan de kan vite hvilke årsaksforklaringer som er riktige for det enkelte barn.

«...Selvfølgelig miljøet og rammene her i barnehagen, og selvfølgelig hjemme. Så det er jo en sånn, og selv de med diagnoser, de som har en sånn... de har ikke fått den ennå, men man har det ganske sånn, tenker at de kanskje får det en dag. Da teller jo også miljøet inn, miljøet hjemme og her.»

Språklige utfordringer trekkes frem av alle informantene som en mulig årsak til reguleringsvansker. At barn som har vanskelig for å uttrykke verbalt hvordan de har det, kan få vansker med regulering. De beskriver at reguleringsferdighetene naturlig forbedres med alder og økt språklig kompetanse.

«Når barn klarer å regulere ved å fortelle da, for eksempel nå er jeg sint, nå er jeg lei meg, nå er jeg glad, så har de kommet..... ved å sette ord på det så har de klart å regulere det tenker jeg da».

Det trekkes frem av to informanter at det er få barnehagebarn som får barnepsykiatriske diagnoser, men at de ansatte i barnehagene ofte har en tanke om hvilke barn som etter hvert kan få en diagnose.

«Det er veldig få barn som har fått diagnoser. (...) De har ikke fått den ennå, men man tenker at de får det en dag».

«Jeg syns vi i veldig stor grad er gode til å fange det opp, relativt tidlig... at her aner det oss at det kommer til å komme utfordringer, og at det stort sett bare eskalerer».

Alle informantene beskriver at miljøet barn har hjemme er av betydning for barns reguleringsvansker. Bare én informant nevner eksplisitt omsorgssvikt og overgrep som en mulig årsak til at barn kan slite med regulering av følelser og atferd.

Informantene beskriver også at forhold i barnehagen vil kunne påvirke barns reguleringsvansker. Her nevnes da både fysiske rammer, antall barn, størrelse på avdeling, men også kvalitet på kontakt mellom de voksne og barna.

«Jeg tror det har mye å si hvilken barnehage man havner i og hvordan de voksne der er da. Og hvordan de ser barna. Jeg tror også at noen utfordringer av denne typen, ...da har hvilken barnegruppe du havner i mye å si, kanskje er det enkelte barn i barnegruppa som trigger».

Konsekvenser av reguleringsvanskene

Alle informantene ser ut til å dele en oppfatning av at vansker med regulering av følelser og atferd kan medføre relativt store konsekvenser for det enkelte barns utvikling og trivsel. Det trekkes frem at disse barna bruker mye av sin energi på egenregulering, og at det slik blir mindre igjen til øvrige utviklingsoppgaver.

«Det blir veldig slitsomt for dem, for det tar så mye krefter»

«Det kan gi konsentrasjonsvansker for hvis du ikke klarer å tenke på annet enn at sidemannen din ikke har gitt tilbake viskelæret ditt, så klarer du ikke følge med på det du skal lære. Du klarer ikke få med deg de sosiale spillereglene»

En utfordring som ser ut til å oppta alle informantene, er at de barna som har reguleringsvansker er i risiko for å bli stigmatisert ved at de lett får et stempel. De beskriver at et slikt stempel følger barna og er potensielt også med å definere hvordan de etter hvert ser på seg selv. Informantene beskriver at mulige konsekvenser av å få et

slikt stempel er at de etter hvert ekskluderes fra barnegruppa, får lite sympati fra de andre barna i situasjoner som blir vanskelige og at de skiller seg ut på en negativ måte.

«Når de først får dette stempelet og det blir en del av identiteten din og til slutt så er det blitt en del av deg også begynner man nesten å leve opp til det her for å fylle ut seg selv på en måte»

«Jeg tenker de blir veldig misforstått, både blant voksne og barn. Kan bli. At om du blir fort sinna, så kan du jo bli en sånn som ingen vil leke med fordi de ser på deg som litt skummel da, plutselig blir du sint, plutselig slår du»

To informanter beskriver at barna nesten ser ut til å gå inn for å oppfylle den rollen de har «fått» i barnegruppa.

«...Mange jeg føler har blitt litt sånn hakkekyllinger som nesten uansett hva det har vært og hva som har skjedd så har de fått skylda, det kan til og med være dager de ikke er i barnehagen ikke sant, så kommer jeg inn i et rom og spør, «hva har skjedd her» «nei det var han...»

I sum beskrives det at reguleringsvansker hos barn kan føre til en negativ spiral som potensielt øker eller forsterker barnets vansker.

«De tenker at han er dum for eksempel for noe han har gjort, ... da får han ikke være med i lek» «også faller man utenfor leken, og da er det ennå mere grunn til å bli sint og lei seg»

«...stor påvirkning i forhold til utvikling på andre områder også, bare sånn med språk, emosjonelt og ... og det sosiale som kanskje er det de i aller størst grad trenger å øve på da» «men så er det akkurat det fellesskapet de blir stengt ute fra»

Flere informanter beskriver at vanskene ofte bare øker dersom de ikke får tilstrekkelig hjelp tidlig. To informanter beskriver at det i verste fall kan føre til senere vold, kriminalitet og sosiale vansker. Én informant trekker også frem risikoen for at barn med reguleringsvansker kan få psykiske vansker senere i livet. Samt at det kan føre til utenforskap, fordi de ikke mestrer de sosiale kodene og forventningene de blir møtt med.

Hvordan møtes reguleringsvanskene

Dette hovedtema fokuserer på hvordan de ansatte forholder seg til barn som strever med regulering av følelser og atferd. Den omfatter flere områder som kompetanse, egne holdninger, rammer og kultur.

Holdninger og reaksjoner

Det tenkes forskjellig i forhold til håndtering av utfordringer med reguleringsvansker i barnehagehverdagen. Kompetanse, erfaring, vilje til å endre praksis og tid til å håndtere det er hovedtrekkene i det informantene beskriver.

«Det krever en viss kompetanse tenker jeg, litt sånn, enten erfaringsmessig eller faglig eller begge deler. Og at det er viktig å ta seg tid»

«Man ser det når man har godt voksne på avdelingen og er egentlig ikke positiv til å endre sin praksis, fordi man har med sin bagasje så er det ikke så enkelt»

«De barna her de trenger jo absolutt voksne som virkelig har interessen for å hjelpe de»

Informantene er entydige i forhold til at dette er barn som krever mye at deres oppmerksomhet. Det presenteres et noe ulike syn på hvor mye oppmerksomhet barna bør få, hvor riktig det er at de får mer enn øvrige barn og hvordan de som barnehageansatte kan balansere disse dilemmaene.

«*Kanskje får de litt mer, men de trenger kanskje litt ekstra. Men det blir likevel ikke helt riktig når du har flere andre barn som skulle hatt en liten bit av det*»

Videre beskriver informantene at barn som strever med reguleringsvansker, krever mye av den enkelte ansatte. De beskriver dette blant annet slik:

«*man blir jo sliten, også av de barna... det er jo ikke til å stikke under en stol, men det er ... jeg merker at de barna er det mange som har veldig mye kortere lunte med også, de skal jo nesten ikke gjøre... det er ting som andre barn hadde sluppet unna med, men fordi det er dem ... også går man rundt med det i hodet de ting de gjorde i går og dagen før, så føler man at det begeret deres renner over veldig fort da, for det er nesten alltid fylt opp fra før av*»

«...man blir etterpå sliten selv. Det er som å ha vært i en sånn treningsøkt, spesielt de gangene man må være fysisk noe jeg ikke syns er noe gøy i det hele tatt».

En informant trekker frem at det kan virke urettferdig at de barna det går bra med, skal få mindre av de voksnes oppmerksomhet. Dette er prioriteringer de beskriver at de møter ofte i barnehagehverdagen.

«Jeg tenker at det er ikke et gode for dem, men at det er et behov, at de trenger det»

Informantene setter ord på at skjevfordeling av ressurser gir dem mye dårlig samvittighet. Informantene plasserer årsakene til dette på knapphet på ressurser, ikke på det enkelte barn. Det er i tillegg beskrevet hvordan barnets behov og uttrykk kan føre til redusert tålmodighet og raushet fra de ansatte som potensielt kan gå ut over barnet i form av negative forventninger og tilbakemeldinger.

Strategier som benyttes

Det var flere like beskrivelser av hvordan reguleringsvansker håndteres i de ulike barnehagene. Særlig ble samtale vektlagt som en viktig tilnærming.

«Å ta den forklaringen da» «Da har du lykkes med å koble på den følelsen på opplevelsen da, sånn at det fikk en virkning for han»

Der barn er overveldet av følelser beskrives den verbale håndteringen som mindre hensiktsmessig, da barna oppleves som lite tilgjengelige for å snakke om det som skjer mens situasjonen pågår.

«Jeg har følt at det er helt svart, at jeg ikke har hatt kontakt... da tenker jeg at det heller ikke er noen vits å snakke til dem, for da tror jeg ikke man når inn»

Det ble beskrevet som vanskeligere å hjelpe barn med reguleringsvansker, når barna ikke har tilstrekkelig språklig kompetanse til å sette ord på følelser og opplevelser.

«Barnet har en selvreguleringsutfordring. Atferden ser vi, men barnet har ikke det verbale språket på plass»

Flertallet av informantene trekker frem at de pleier å ha barn som strever i mindre grupper, sammen med andre barn som ikke har tilsvarende vansker. Gjennom en slik deling av barnegruppa beskriver de at de kan dekke behov for voksne som er tett på i situasjonene for å kunne veilede til en løsning. Dette nevnes som et effektivt og tilgjengelig tiltak, men at det krever at det prioriteres fordi det kan oppleves av de ansatte som en skjevfordeling av ressurser.

«Å la de få være sammen med færre barn og en voksen som er der hele tiden» «for at de skal få de gode opplevelsene da av samspill og på en måte rett og slett få litt sånn ekstra opplæring i hvordan samspill fungerer»

Det å hjelpe barnet til å få mestringsopplevelser og en god hverdag beskrives som viktig av alle informantene.

Videre beskrives det å hjelpe et barn inn i lek gjennom å ta dem med på aktiviteter de liker og invitere andre med.

«Prøve å gjøre barnet litt attraktivt da» (...) «Veilede i situasjonen, prøve på en måte vise hva for noe annet kan du gjøre og også ta med de barna det gjelder og lage noen positive relasjoner»

Et av områdene som ble belyst av alle informantene i forhold til håndtering av reguleringsvansker er tilpasning av rammene i barnehagen for å begrense vanskelige situasjoner. Informantene beskriver dette som å gjøre små tilpasninger og justeringer for å begrense vanskelige situasjoner og uro for det enkelte barnet. Halvparten av informantene beskriver dette som et dilemma og en balansegang i forhold til at barnet også trenger utfordringer.

«Skal vi gi etter eller skal det være «fair»?» «for det å begynne på skolen og sånn da er det ikke fire fem voksne som kan hjelpe han hele tiden»

«Nå sier jeg kanskje mest foreldre, men også vi i barnehagen glemmer at de trenger de små fartsdumpene»

Halvparten av informantene trekker frem at det kan være nyttig iblant å bytte hvilke voksne som er sammen med barnet når det oppstår vanskelige situasjoner. Effekten av

dette beskriver de kan være å bryte en uheldig kontakt mellom en voksen og barnet, skifte fokus og bryte opp en kontakt som har låst seg.

«Jeg har erfart at hvis det fort låser seg med en, så kan det hjelpe at man bare bytter voksen»

Dersom de klarer å opprette en positiv kontakt med barnet i vanskelige situasjoner, beskriver to av informantene at det gjør det lettere å hjelpe og veilede barnet i situasjoner hvor det har behov for reguleringsstøtte.

Bruk av makt

Halvparten av informantene har beskrevet utfordringer som oppstår når de fysisk må holde barn som utagerer. Dette beskrives som svært vanskelige situasjoner både for barnet, de ansatte og de øvrige barna i barnehagen. Likevel beskrives det som helt nødvendig i en del situasjoner, i mangel på andre alternativer**.** Dette er situasjoner hvor de ansatte beskriver at barnet kunne skadet seg selv eller andre på grunn av voldsomme følelser og atferd, uten tilstrekkelig egenregulering. Dette beskrives som et siste alternativ i svært vanskelige situasjoner. Det fremkommer ikke i intervjuene hvor ofte slike situasjoner oppstår i barnehagene.

«Det er en veldig viktig del av jobben å håndtere sånne situasjoner da» «vi var jo med på å trigge det, men jeg vet ikke hvilket annet alternativ vi hadde»

«Det syns jeg er slitsomt, og det går inn på meg»

De andre barna

Alle informantene trekker frem hvordan hele barnegruppa påvirkes dersom det er barn på avdelingen som strever med reguleringsvansker. Blant annet preges de ved at ressursene i personalgruppa skjevfordeles. Videre beskrives det at det kan oppstå situasjoner som kan oppleves voldsomme og slik skremme eller uroe andre barn. I forhold til hvordan barnehagene jobber for å begrense en slik merbelastning for andre barn, beskriver de at det handler om å skjerme og forklare. Det beskrives av flere av informantene at de tar barnet som strever ut av situasjonen, både for å skjerme barnet selv, men også de øvrige barna.

«Det er ikke bare hans utfordring og problem. Det er mye større enn det... de andre barna går med skuldrene litte granne hevet»

Videre beskrives det at de forsøker å forklare de andre barna hvorfor situasjoner oppstår, men også trygge dem på at de voksne er der for å passe på.

«Det er ingen som vil gjøre sånn, men vi voksne passer på, dere trenger ikke være redde. Vi er her, vi passer på, dette er jobben vår akkurat som at mamman og pappan dere er på jobb, så er dette jobben vår og vi skal passe på dere og vi skal passe på han»

Samarbeid og felles strategier i personalgruppen

Alle informantene trekker frem betydningen av at de ansatte i barnehagen snakker godt sammen om utfordringer knyttet til barn som strever med reguleringsvansker. Gjennom

å ha en god kommunikasjon beskriver de en opplevelse av trygghet i situasjoner som utfordrer dem. En informant trekker også frem betydningen av å snakke åpent sammen som kollegaer om de situasjonene som oppstår, og at de som ikke er trygge på å stå i denne typen situasjoner er åpne om dette.

«Både for det barnet som utagerer, som vil ense om denne voksenpersonen er en trygg voksen der og da, og ikke minst barna rundt fordi at det var voldsomme scener de ofte opplevde også»

Videre beskrives den tette dialogen som viktig slik at de blir enige om hvilke regler og normer de skal ha for hele barnegruppa. Dette er viktig for alle barna, men informantene sier det er spesielt viktig for barn som strever at regler er forutsigbare og forståelige. Å oppnå en slik felles forståelse beskrives som utfordrende, særlig på grunn av ulik bakgrunn i forhold til fag, erfaringer og kultur blant de ansatte. I tillegg kan ulik vilje til å endre egen praksis være en utfordring.

«Man ser det når man har godt voksne på avdelingen som egentlig ikke er positiv til å endre sin praksis, fordi man har med sin bagasje – det er ikke så lett»

Ressurser, samarbeid og annerkjennelse til barnehagene

Dette hovedtema beskriver hvordan de ansatte påvirkes av ressurssituasjon i barnehagen og hva de trenger for å kunne dekke barnas behov. I tillegg beskrives de ansattes opplevelse av manglende annerkjennelse fra samarbeidsparter.

Personalressurser

Alle informantene formidler et oppriktig ønske om å gi alle barna i barnehagen det de har behov for, men at knapphet på ressurser gjør at de står i vanskelige prioriteringer om hvilke barn som trenger tiden og oppmerksomheten deres mest.

Informantene beskriver flere alternative tiltak som de forsøker å gjennomføre innenfor barnehagens rammer. Det oppleves imidlertid vanskelig å holde på slike tiltak over tid på grunn av ressurssituasjonen. Resultatet blir i følge den ene informanten blant annet at tiltak ikke blir like målrettet og systematisk som de kunne blitt dersom det var tilstrekkelig ressurser til de oppgavene.

«Barnehagen skal få det til innenfor de rammene vi har, og det er jeg jo litt uenig i»

Dager med fravær i personalet, beskrives som dager hvor de gjør mange små tilpasninger for å unngå ekstra uro, og at konsekvensen med slike dager kan være at god og systematisk jobbing faller sammen. Dette er utfordringer alle informantene er innom i intervjuene.

Tid

Tid er en annen ressurs det beskrives å være for lite av. Det henger tett sammen med at de opplever å være for få voksne. I barnehagehverdagen er det ofte mye som skjer på samme tid og prioritering av oppmerksomhet er noe de ansatte beskriver at de gjør mye.

«Det kan komme mange andre barn som blir veldig nysgjerrig eller som begynner å ... ikke mase da, men stiller veldig mange spørsmål» «...fra kanskje fire fem barn rundt, og da blir man kanskje bli litt surrete og sånn «nei, nå må jeg hjelpe han, vent litt dere» også jager man seg litt opp selv»

«Det krever ro. I ro legger jeg også ikke stress, rett og slett. At du ikke har et press om at du skal rekke et eller annet for det har vi jo dessverre ofte»

Kompetanse

Faglig kompetanse beskrives som en viktig ressurs som informantene opplever mangler til en viss grad. Tre informanter sier at de har behov for ytterligere bistand når de skal ivareta barn med behov som strekker seg ut over det alminnelige**.** Dette oppleves ekstra sårbart når antall ansatte med barnefaglig kompetanse er i mindretall.

«Det var jo først da jeg begynte å lese at jeg begynte å tenke på en helt annen måte»

En informant beskriver at antall faglærte ansatte er i mindretall, og dersom en barnehagelærer er syk/fraværende en dag erstattes denne i beste fall med en vikar. Vikarer som settes inn kjenner ofte ikke barna og har ikke den nødvendige kunnskapen om hvilke særskilte tilpasninger de enkelte barn har behov for.

En informant forteller at de har håndtert dette delvis ved å «låne» fagpersoner internt i barnehagen fra andre avdelinger. Dette beskrives av denne informanten som en tilgjengelig løsning for å kunne hjelpe hverandre videre, med å få et annet blikk på situasjonen.

Samarbeid med eksterne instanser

Alle informantene beskriver at det er viktig for dem å kunne søke råd fra andre instanser, når de har utfordringer knyttet til barns fungering. PPT trekkes frem av alle som den mest nærliggende samarbeidsinstansen. Barnevern nevnes av alle, men som en instans som helst kontaktes dersom det er bekymring for hjemmeforhold. BUP og helsesykepleier trekkes frem av to av informantene som aktuelle samarbeidspartnere. Det beskrives som nyttig å få flere faglige innspill i forhold til å forstå og håndtere situasjonen.

«Å ha andre utdannede og faglige personer rundt seg hjelper mye, så man kan holde den fagligheten oppe»

«Det å kunne diskutere tverrfaglig er veldig bra»

Informantene beskriver videre at de har en relativt høy terskel for å kontakte andre instanser for å få hjelp til barnet. Årsaken plasseres delvis på at de opplever at terskelen for faktisk å få hjelp er høy, og delvis på at de i liten grad opplever å få riktig hjelp når de har henvist videre.

«Jeg føler kanskje at det må være litt da hos det enkelte barnet for å skulle få noe ekstra hjelp da. At om man henvender seg, at det på en måte ikke er stort nok problem da på en måte»

«Ofte så er vi veldig uenige... de ser noe helt annet enn det vi ser»

Et konkret ønske som beskrives av alle informantene, er at andre instanser kan komme ut i barnehagene for å observere, samt at de må ha god tid da det ikke er gitt at et barn vil vise sine vansker på 30 minutter. En økt tilgang til ressurser, uten å måtte vente via en henvisningsprosess, er et ønske. Et ressursteam som kunne vært rundt i alle barnehagene nevnes som et helt konkret tiltak av en informant. Denne kategorien kan ses i sammenheng med den neste.

Mangel på anerkjennelse

Fire av seks informanter beskriver at de opplever seg lite anerkjent som fagpersoner i møte med andre instanser. Drøftinger og råd som gis ligger på et nivå som de barnehageansatte tenker undervurderer dem. De beskriver at rådene som gis oppleves standardiserte og er ofte tiltak barnehagen allerede har forsøkt. Da dette var et tema som opptok de aktuelle informantene, illustreres det med flere sitater:

«...Fra vår side er det en slags holdning om at vi ofte ender opp med å føle at vi ikke får noe hjelp. Så hvorfor skal jeg bruke en time av min allerede kjempehektiske arbeidsuke for å ringe og egentlig ikke komme noe videre»

«...Så kontakter man andre instanser også får man høre etter relativt kort tid at dette er helt normalt. Så tenker man «nei» jeg har jobba med så mange barn, og det er akkurat dette barnet jeg sier det er noe ikke normalt med. Jeg sier ikke det om alle de andre barna i barnehagen, det er dette barnet og det er dette jeg ser, dermed vet jeg at dette ikke er normalt fordi jeg har hele spekteret»

«Savner en forståelse av at man har en bachelor»

Fire ansatte trekker frem at råd om dagtavle/bildetavle gis svært ofte, og at det kjenner godt til dette tiltaket selv.

«...Så svarer de at vi skal bruke dagtavle. Og at det på en måte er en slags løsning på alt. Og det er jeg jo ikke nødvendigvis enig i, selv om det for all del kan hjelpe noen»

«Dagtavle for eksempel. Jada, jeg vet hva en dagtavle er»

Riktig hjelp tidlig nok

Dette hovedtema belyser informantenes beskrivelser av behov for tidlig hjelp til barn som strever. Alle informantene trekker frem at de opplever å sitte på kompetanse som kan identifisere sårbare barn tidlig, men at det er lang veg fra en barnehages bekymring til å få riktig og god hjelp til barn som strever.

Vansker forklares med alder

Fire av informantene beskriver at de ikke opplever at deres bekymring blir tatt tilstrekkelig tak i. De beskriver at små barns utfordringer i stor grad forklares med alder.

«Det er mye snakk om tidlig innsats, og alt sånn, men jeg føler veldig ofte hvis jeg ringer med en bekymring eller..., så er det sånn «åja er de bare tre år, da er det fordi de er små»»

«Jeg savner at man kunne tatt utfordringene på alvor litt tidligere. Jeg tror at man i det store bildet hadde tjent på det i stedet for å på en måte la det bli et voldsomt problem». «...vi vet jo at det går ikke noe bedre med dem når de begynner på skolen»

Videre beskriver de at barn de fikk bekymring for tidlig, ofte får økende strev heller enn at det går over med alderen. De viser til erfaring hvor de har fulgt barns utvikling og sett at barn som strever i tidlige barneår ofte utvikler større vansker dersom de ikke får riktig hjelp.

«Jeg syns at mest bekymring kommer på storbarnsavdeling, men så har egentlig bekymringen vært der mens de gikk på småbarnsavdeling»

«Jeg vet om barn som har ordentlig store problemer i ungdomsskolealder, som var utagerende allerede i bhg»

Tidlig innsats

Alle informantene beskriver en tro på at tidlig innsats og hjelp til barn som strever, er viktig både for det enkelte barn, men også for samfunnet.

«Jeg tror vi som samfunn hadde tjent på å legge inn de ressursene tidlig og ikke minst for barna»

Flere av informantene gir uttrykk for at tidlig innsats er noe det snakkes om, men i mindre grad handles i forhold til.

«Det er ikke noen vits å snakke om tidlig innsats om vi ikke har tenkt å ta det tidlig».

Avgjørende foreldresamarbeid

Dette hovedtema oppsummerer informantenes beskrivelser rundt samarbeid med foreldrene til barn med reguelringsvansker. Alle informantene trekker frem samarbeid med foreldre som et av de første og viktigste tiltak når de har barn som strever på avdelingene. De har som en regel at foreldre skal informeres når de får en bekymring som tilsier at de gjentatt snakker om bekymring for barnet, og særlig når det er snakk om å vurdere eventuelle tiltak eller endringer i barnehagen tilpasset et enkelt barn. Informantene beskriver at det er gode systemer for å ivareta dette, noe de blant annet har fått via implementering av BTI-modellen i kommunen.

«Der har vi fått god hjelp av kommunen med BTI»

«Jeg tenker at det viktigste er å få tett samarbeid med foreldrene når vi begynner å tenke at det barnet har litt utfordringer»

Flere av informantene holder også oppe viktigheten av å ivareta foreldre når det er barn som strever. Det gjøres blant annet ved å være åpne, holde dem oppdatert regelmessig,

sørge for at innhold i samtaler er forutsigbart og at de ansatte er tilgjengelige for samtale.

«Jeg tror at de liksom vil og håper da at barnet deres skal være sånn som glir gjennom og har venner og respekterer voksne, hører på voksne, beskjeder, finner på morsomme ting, får seg venner... er med andre barn hjem og sånt».

«Det gjør noe med tilliten at det er gjennomsiktig».

Hvordan de ansatte i barnehagen kommuniserer omkring barn som strever, beskrives også som relevant for foreldres opplevelse. At de ansatte er slitne av situasjoner med et barn, er de opptatt av ikke å formidles så direkte til foreldre.

«At man må passe på når de kommer at det ikke blir sånn «sukk, ja han har bitt to stykker i dag også»

Det løftes i tillegg frem at dialogen med foreldrene er viktig for å gi barnehagen et innblikk i hvordan barnet fungerer hjemme. På denne måten kan de bli bedre kjent med hele barnet, og samtidig ha et blikk på om det er noe spesielt i barnehagens rammer som er med på å forsterke et barns vansker.

«Det å ta seg tid til å høre på hvordan er dette barnet hjemme. Jeg tenker at det, ... om jeg tenker på alle de årene jeg har jobbet så har vi fått mye mer forståelse for hvor viktig det er for oss også, det å høre hva er det for et barn som er hjemme, ikke bare sitte å tviholde på den personen jeg ser».

I all hovedsak beskrives samarbeidet med foreldrene å fungere godt. Det er imidlertid noen utfordringer. Disse er primært knyttet til de situasjoner hvor foreldre er uenige i barnehagens vurderinger, eller at de reagerer med forsvar. I de situasjonene dette skjer setter det i stor grad hindringer for hvordan barnehagen kan hjelpe barnet, da det må være en enighet til grunn for å gjøre spesielle tilpasninger. Dette beskrives som svært utfordrende situasjoner, med potensielt uheldige konsekvenser for barnets utvikling.

«Det kan være hvis noen syns det er veldig vanskelig. At vi sier at barnet har utfordringer, noen kan jo reagere da selv, med veldig sinne, veldig... at det er vi som ikke gjør jobben vår. At han eller hun ikke har trivdes her så lenge hun har gått her, altså noen går jo veldig i ... hva skal jeg si, forsvar angrep.»

«Nei sånn er det ikke hjemme hos oss. Sier du sønnen min er dum» «jeg kjenner han jo bedre enn deg.»

Drøfting

Jeg vil drøfte funnene fra studien under de tre forskningsspørsmålene for masteroppgaven:

- Hvordan kommer barns reguleringsvansker til uttrykk i barnehagen?
- Hvordan møter ansatte i barnehagen barn med reguleringsvansker?

- Hvordan samarbeider barnehageansatte med foreldre og aktuelle instanser for å hjelpe barn med reguleringsvansker?

Hvordan kommer barns reguleringsvansker til uttrykk i barnehagen?

Atferd ut over det vanlige

Informantene gir uttrykk for en god forståelse av hva som er aldersadekvate utfordringer med regulering og det som kan defineres som vansker utenfor normalen. De beskriver at barn med reguleringsvansker skiller seg tidlig ut i forhold til resten av barnegruppen. Når de i intervjuene blir bedt om å beskrive barn som har vansker med regulering av følelser og atferd, gir de i stor grad beskrivelser av barn med en atferd som kan forstås som atferdsvansker. De beskriver sterke følelser som kommer til uttrykk gjennom en atferd som avviker fra normalfungering, som for eksempel verbal og fysisk utagering. Barna som trekkes frem, strever med hverdagslige situasjoner som spill, turtaking og kravsituasjoner. Flere av informantene beskriver at noe av det som preger barn med reguleringsvansker er at de trenger tid til å roe ned egen aktivering, de strever med å finne gode løsninger og med å være fleksible.

Det gis i mindre grad et bilde av hvordan de tidlige uttrykkene viser seg, før det utvikles store vansker. Dette kan ha sammenheng med hvilke spørsmål som ble stilt i intervjuene og at informantene var ansatte i storbarnsavdelinger. Det kan også være et utrykk for at forståelsen av reguelringsvansker er nært knyttet til atferdsvansker. Dette er også gjenkjennelig fra kunnskapsgjennomgangen til masteroppgaven, hvor reguleringsvansker i seg selv er mindre omtalt enn atferdsvansker. Gjennom å øke kunnskap omkring tidlige reguleringsvansker, og sette disse i sammenheng med barns utvikling, vil vi kanskje på et tidligere tidspunkt lykkes med å avhjelpe vanskene. Informantene setter ord på at de kan kjenne på en bekymring for et barns vansker med regulering tidlig, men at det tar tid før det iverksettes tiltak eller hjelp. Den tidlige bekymringen og magefølelsen til de ansatte i barnehagen kan gi grunnlag for tidligere tilrettelegging i et barns utvikling (Stenersen, Lydersen, Stenseng, Wallander, & Drugli, 2021).

Ulike barn – ulik utvikling

Ulikheter i temperament påvirker barns utvikling og samhandling med omgivelsene. Alle informantene i studien sier noe om dette. En av informantene beskriver det som at barn med et vanskelig temperament får en større jobb å gjøre i forhold til å regulere sine store følelser. Slike individuelle forskjeller understreker behov for individuell tilpasning (Rothbart, 2011, s. 140-150). Det er helt sentralt at ansatte i barnehager har med seg kunnskap om hvordan barns ulikheter blant annet i forhold til temperament, stiller ulike krav til dem i relasjon med barnet. De transaksjonelle effektene kan bli gode, dersom barnet møtes med utviklingsstøttende relasjoner. Det er dette som av Thomas og Chess (1969) omtales som «goodness of fit».

Fare for stigmatisering

Barn som strever med reguleringsvansker i barnehagen, er sårbare for skjevutvikling, noe informantene er opptatt av. Som det er vist i kunnskapsgjennomgangen får

vanskene potensielt store ringvirkninger og konsekvenser for barnet. Denne studien viser at ansatte i barnehagene ser at slike vansker spesielt fører til utfordringer i forhold til sosial utvikling og samhandling med andre barn**.** Allerede som små barn legges de merke til av de ansatte, men også av de andre barna. Alle informantene trekker frem at dette er barn som tidlig risikerer å bli stigmatisert gjennom det at de får et stempel som «den sinte» eller «den som slår og ødelegger leken».

I denne studien fremkommer det at det ikke bare er andre barn som bidrar til stigmatisering av barn med reguelringsvansker. Også de ansatte bidrar i noen grad til en slik stigmatisering gjennom sine holdninger og uttalelser om barnet. At barnet blir en «syndebukk» blant de ansatte, og at det oppleves godt for dem når barnet ikke er i barnehagen, kan være med å gi barnet en opplevelse av avvisning**.** Kvalitet på relasjon mellom barn og ansatte i barnehager er vist å være svært viktig for barns utvikling (Pianta et.al 2016, s. 128-131). Dersom barnet blir møtt med frustrasjon og avvisning i kontakt med de voksne, vil dette kunne bidra til å forsterke vanskene til allerede sårbare barn. Informantene trekker også frem risikoen for at barnet «lever opp til forventningene» de møter. Det kan tilpasse seg det stempelet eller den rollen det har fått. En transaksjonell prosess som også kan være med å forsterke vanskene og definere barnets syn på seg selv.

Informantene beskriver at barn som strever med regulering i barnehagen, opplever å bli utestengt fra fellesskap med andre barn. Dette er potensielt med på å forsterke vanskene til barnet. De går glipp av verdifull sosial trening og samler heller opp negativer erfaringer som kan forsterke det de allerede strever med. Barns utvikling skjer mye gjennom samhandling med jevnaldrende barn. Lek er en viktig sosial arena hvor barn får trene seg blant annet i tur-taking, forhandling og tilpasning (Heide & Nicolaisen, 2018). Barn med reguleringsvansker misforstås lett av både voksne og barn (Urnes, 2018, s. 92-93), og kan oppleves som et barn de andre er redde eller ikke ønsker å være sammen med. Informantene i studien beskriver at dette kan gi barnet mange nederlagsopplevelser, det kan føre til ensomhet og i stor grad påvirke hvordan barnet ser på seg selv.

Snøballeffekt

I tillegg til de sosiale utfordringene barn med reguleringsvansker kan få, er det i studien tematisert at de samme barna også kan få en forringet utvikling på andre områder som språk, lekekompetanse og konsentrasjon/oppmerksomhet. Det beskrives at de bruker så mye energi på å regulere egne følelser og atferd, at det blir mindre kapasitet igjen til nevnte øvrige utviklingsoppgaver. Dette kan også øke de sosiale utfordringene, da barnet i økende grad skiller seg fra sine jevnaldrende. I tillegg kan det forsterke eventuelle vansker i samspill med omsorgspersoner hjemme og i barnehagen. For noen kan det som av Patterson omtales som «tvingende samspill» utvikles mellom barnet og omsorgspersonene (Webster-Stratton, 2000, s. 8-9), noe som er svært uheldig for barnets utvikling. Informantene beskriver det som kan illustreres som en snøballeffekt. Barnet har noen vansker som drar med seg nye utfordringer og slik vokser seg store og strevsomme for barnet og omgivelsene. Flertallet av informantene beskriver at de ser at barn de har vært bekymret for i tidlig barnehagealder, ofte viser seg å utvikle tydeligere vansker med økende alder. De opplever at dette bekrefter den magefølelsen de kan ha

fått. Forskning har vist at barnehagelæreres tidlige bekymring for barns utvikling, ofte viser seg å være riktig og at denne bør tas på alvor (Stenersen et.al 2021).

Ikke så lett å forstå hvorfor

I denne studien kommer det frem at ansatte i barnehagene kjenner seg usikre i forhold til å forstå årsaker til at barn strever med regulering av følelser og atferd. Grunnen til dette kan være at årsakene nettopp er sammensatte og ikke har bare en enkel årsaksforklaring (Wichstrøm, et al., 2012, s. 701). Ofte vil det være en kombinasjon av flere faktorer ved barnet, foreldre-barn samspill og forhold i barnehagen. I tillegg vil barnet og omgivelsene påvirke hverandre. Det transaksjonelle perspektivet er derfor sentralt for å forstå hvordan barnet påvirkes og påvirker sine omgivelser (Sameroff, 2009).

I tillegg til årsaker i omgivelsene trekker informantene frem at det kan være noe ved barnet som er årsak til at vanskene oppstår. Språkvansker, utfordrende temperament og barnepsykiatriske diagnoser er av de årsakene som trekkes frem. Alle disse nevnte årsakene kan komme til uttrykk blant annet gjennom reguelringsvansker (Bronson, 2000, s. 58-63) og det kan være utfordrende å skille ut hva som er aktuelt for det enkelte barnet.

Bare en av informantene i studien nevnte omsorgssvikt og overgrep som mulige årsaker til barns vansker med regulering. Det er overraskende at det ikke nevnes av flere. Dette kan handle om at de ikke er bekymret for omsorgssvikt hos de barna de har hos seg nå, og at det derfor ikke i større grad trekkes frem som en aktuell årsak. Det er imidlertid godt belegg for å si at barn som har en vanskelig omsorgssituasjon, ofte vil kunne gi uttrykk for dette i form av vansker med regulering og relasjonelle vansker (Sjøvold & Furuholmen, 2015, s. 87-98). Tidlige erfaringer, tilknytning til omsorgspersoner og reguleringsstøtte legger grunnlaget nettopp for barnets egne reguleringsferdigheter (Bronson, 2000, s. 167-170). Barn som ikke har fått tilstrekkelig reguleringsstøtte, og dermed utviklet utrygg eller desorganisert tiknytning vil kunne ha umodne og uhensiktsmessige strategier for å regulere sin egen tilstand. Videre vil barn som i liten grad har opplevd at det er nyttig å søke reguleringsstøtte fra en trygg voksen, heller ikke ha gode strategier for å hente ut dette (Schore & Schore, 2008, s. 11-12).

Usikkerhet i forhold til hva som kan være årsak til barns vansker, kan føre til en vegring mot å ta tak i og benevne det man ser. Tilstrekkelig kunnskap og trygghet i forhold til å beskrive hva man er bekymret for er viktig, og det kan lettere føre til beslutning om å gjøre noe. I tillegg til at kunnskap kan predikere noe i forhold til videre utvikling. Vi kan ikke vite som sikkert at et barn med reguleringsvansker vil vokse seg inn i større vansker, men kunnskap gjennom forskning gir godt belegg for å kunne uttrykke en bekymring for at dette vil skje (Moffitt, et al., 2011).

Hvordan møter ansatte i barnehagen barn med reguleringsvansker?

Brannslukking i en travel hverdag

En strategi som ble beskrevet som effektiv for å forhindre sterke atferds- og følelsesuttrykk, var å ha de aktuelle barna i mindre grupper med god voksentetthet. Dette beskrev alle informantene som et godt og tilgjengelig tiltak. Barn som strever med regulering, trenger tettere oppfølging og støtte fra voksne og dette oppnår de ved å dele opp barnegruppen. Slike mindre grupper kan også bli mer oversiktlige og trygge for barn som strever. Baksiden med bruk av smågrupper, er at det kan oppstå det informantene beskriver som skjevfordeling av ressurser mellom barna. Dette opplever de at kan være vanskelig. De føler på at andre barn får mindre oppfølging enn de burde fått.

Å samtale med barna, ble av samtlige informanter beskrevet som en mye brukt strategi for å hjelpe barn å regulere sterke atferds- og følelsesuttrykk. Samtidig sa alle informantene at det kunne være vanskelig å oppnå kontakt med barna i disse situasjonene. Verbal dialog som løsning når barn strever med regulering av følelser og atferd, er som oftest ikke en god tilnærming. Barn som er utenfor sitt toleransevindu, vil ikke være tilgjengelig for en konstruktiv samtale (Siegel, 2012, s. 281-287). De pre-frontale delene av hjernen er sentrale for å regulere egne tilstander, evnen til å være i dialog, samt å være fleksibel med tanke på å finne gode løsninger. Det er derfor viktig at barnehageansatte har kunnskap om ulike måter å tilby reguleringsstøtte på, basert på hvilken tilstand barnet er i. Når barnet er preget av sterke følelser vil det som regel først ha behov for å hjelpes til å komme innenfor sitt eget toleransevindu gjennom samregulering, for deretter eventuelt å kunne snakke om det som har skjedd og finne gode løsninger. Det er viktig for barn som er utenfor sitt toleransevindu å bli møtt av voksne som er inntonet på og tåler følelsene deres, samt responderer med nærhet og tålmodighet (Nordanger & Braarud, 2017, s. 40-44). I intervjuene til denne studien beskrives det i svært liten grad reguleringsarbeid som gjøres for å unngå at situasjoner eskalerer i den grad at barn utagerer. Inntrykker er at det i liten grad legges faglige forståelsesmodeller til grunn for valg av strategi, når barn blir aktiverte i en slik grad at følelsene tar overhånd og de utagerer.

De ansatte i barnehagen formidler at de ofte blir løpende etter og «brannslukke» når konflikter oppstår, og at det blir mye bruk av ordene «nei» og «stopp». Forskning har vist at barn som har vansker med regulering av følelser og atferd responderer best på positive beskjed om hva de skal gjøre, heller enn hva de ikke skal gjøre (Webster-Stratton, 2018, s. 91-93). Vi vet at det å ha mulighet til å være i forkant og hjelpe barnet inn i godt samspill med andre barn, er en viktig og nødvendig prioritering for å skape positivt forsterkende erfaringer for barna i barnehagen.

Hvordan de ansatte forstår barna og deres utfordringer, vil kunne påvirke hvordan de håndterer og møter barnets vansker. Både i direkte relasjon til barnet, i kommunikasjon med foreldrene og i forhold til hvordan vanskene omtales i personalgruppa. Sameroff sin beskrivelse av de tre r-ene, rekorrigere, redefinere og reskolere kan være et verktøy for å analysere hvordan barns vansker forstås og møtes. Det kan virke som om usikkerhet i forhold til årsak gjør det vanskelig å definere hva barnet strever med. Det er kanskje her økt kunnskap (reskolering) om små barns uttrykk, og et mer utstrakt tverrfaglig

samarbeid, kan være med å definere og redefinere vansker. Informantene beskriver at de blir slitne og at deres tålmodighet settes på prøve. Da kan en økt forståelse kanskje bidra til økt tålmodighet. Kunnskap om barns reguleringsvansker kan hjelpe de ansatte i barnehagene til å holde seg innenfor sitt eget toleransevindu, og slik kunne gi godt tilpasset reguleringsstøtte. For hver erfaring barnet får med god reguleringsstøtte, vil barnets egen evne til selvregulering kunne øke. Disse gode erfaringene bygger på hverandre og kan slik hjelpe barnet til en positiv utvikling. Ved å skape slike situasjoner i barnehagene vil både barnet og de voksne kunne kjenne på mestring sammen, og relasjonen styrkes som et resultat av disse positive delte opplevelsene.

Kortsiktige løsninger

Ingen informanter i studien viser til at de jobber systematisk og langsiktig etter bestemte arbeidsmodeller eller metoder. Dette er overraskende, sett i forhold til godt dokumentert kunnskap om arbeidsmetoder som har god effekt i arbeid med barn som strever med regulering av følelser og atferd (Dunlap, et al., 2006, s. 30). De utrolige årene, TIBIR/PMTO og Tuning in to kids, kan alle vise til god effekt både som veiledningsmetode til foreldre og til barnehageansatte. Dette er også arbeidsmetoder som kan benyttes til hele barnegrupper, og kan slik treffe bredt med en forebyggende effekt. Hva som er årsaken til at slike metoder ikke benyttes ble ikke ytterligere utforsket i denne studien. Det er imidlertid et interessant funn, og det kan være av videre interesse å utforske hva som er årsaken til dette. Å implementere nye forståelsesmodeller og/eller arbeidsmetoder kan være arbeidsomt og det krever ressurser. Om det er dette som hindrer slikt arbeid, om det er et økonomisk spørsmål eller om det er lite kunnskap om mulighetene i slike metoder, kan være interessante spørsmål å stille.

Makt – i mangel av andre alternativer

I studien fremkommer det beskrivelser av situasjoner hvor de ansatte i barnehagen må bruke makt for å ivareta barnas sikkerhet. Det er her snakk om makt i form av å holde barn som utagerer, for å hindre at de skader seg selv eller andre. Informantene gir uttrykk for at dette er en situasjon de ikke ønsker. Det ble ikke undersøkt nærmere hvor hyppig slike hendelser oppsto, da det her var mer fokus på opplevelsen av å håndtere hendelsene. Det kan virke som at situasjoner hvor barn som utagerer og må holdes, inntreffer når de ansatte ikke lykkes med å være i forkant og barnet har kommet utenfor sitt toleransevindu (Siegel, 2012). Dermed er de vanskelige å få kontakt med for å regulere ned ved hjelp av samtale og trøst. De ansatte beskriver at de mangler andre alternativer for å håndtere disse situasjonene og det blir fokus på å begrense skade. For å begrense at slike hendelser oppstår, kan det være hensiktsmessig å fokusere på ulike sider av hendelsen. På den ene siden handler det om å øke mulighet til å være i forkant, gjennom å ha tilstrekkelige ressurser, kompetanse og metoder til å gjenkjenne barn eller situasjoner hvor det er økt behov for reguleringsstøtte. På den andre siden, handler det om de relasjonelle faktorene og hva de ansatte bringer inn i situasjonen. Å ha fokus på hva som kan trigge barnet, veilede barnet i samhandling med andre barn og ikke minst – være innenfor sitt eget toleransevindu (Siegel, 2012). For å kunne gi reguleringsstøtte til barn som utagerer, er det helt avgjørende at den ansatte selv er godt regulert.

Går ut over andre barn

Når enkeltbarn strever med sterke atferds- og følelsesuttrykk, vil dette kunne påvirke det psykososiale miljøet for alle barna. De ansatte beskriver at det kan oppstå situasjoner

hvor de andre barna blir skremte og redde. Særlig vil slike situasjoner kunne oppstå dersom de ansatte ikke lykkes med å være i forkant og hindre at situasjoner eskalerer i en slik grad at det oppleves som skremmende for de andre barna. De kan da bli utrygge på hva som kan skje, og har behov for ansatte som kan skape trygghet og forutsigbarhet for å dempe barnas uro. Dette oppnås i størst grad ved at de ansatte selv er godt innenfor eget toleransevindu og kan være i forkant i situasjoner. Dersom de voksne blir uregulerte, vil det kunne forsterke barnas utrygghet. I tillegg vil det i stor grad hindre de ansatte å kunne gi god reguleringsstøtte til barnet som strever (Powell et.al 2015, s. 103-125).

Blir slitne

Informantene i studien beskriver at de kan føle seg slitne av å jobbe tett med barn som har reguleringsvansker. Det krever mye av dem å stå i utfordringene med å dempe konflikter, hindre situasjoner og ivareta barnas behov. De beskriver at de får mye dårlig samvittighet ved å prioritere flere ressurser til de barna som strever, særlig fordi dette går ut over de barna som ikke har tilsvarende vansker. Sett i sammenheng med at de strever med å finne gode løsninger i hverdagen, er det nærliggende å anta at manglende opplevelse av mestring i dette arbeidet også er noe som tapper energi hos de barnehageansatte. Dersom de ansatte hadde hatt større muligheter for å jobbe systematisk med håndtering av slike vansker, kan det tenkes at mestringsfølelsen ville økt. Dette ville kommet både barna og de ansatte til gode.

Betydningen av relasjon

Informantene i denne studien beskriver at barn som strever har behov for noe ut over det vanlige fra de ansatte i barnehagen. De trenger å møte ansatte som har lyst til å gi dem det lille ekstra og hjelpe dem. Videre beskriver informantene at det er lettere å hjelpe barn som de har en positiv relasjon med. De relasjonelle erfaringene barnet får i barnehagen er med å skape nye erfaringer og nye indre arbeidsmodeller, og er slik en viktig del av barnets videre utvikling. Barnets indre arbeidsmodeller påvirker forventinger til omgivelsene (Bowlby, 1974). Ansatte i barnehager er med å utvide barnets erfaringer, og kan i enkelte tilfeller også bli viktige omsorgspersoner som i noen grad kan kompensere for mangler ved omsorgssituasjon. Betydningen av å ha en nær voksen utenfor familien er vist å være en viktig beskyttelsesfaktor (Masten, 2007, s. 926).

Å reflektere sammen og ta vare på hverandre

Når de ansatte i barnehagen er bekymret for et barns utvikling, fremkommer det i studien at de bruker mye tid på å drøfte hvordan de kan håndtere dette. De drøfter på personalmøter og direkte i situasjoner som oppstår. Målet med drøftingene er å komme frem til en enighet i forhold til hvordan de skal håndtere lignende, fremtidige situasjoner. Dette er et godt og nødvendig utgangspunkt for å lykkes i arbeidet med barn som strever. Rom for felles drøftinger og refleksjon kan øke de ansattes forståelse for barnets fungering, løfte frem faglig fokus og utvide perspektiver. Gjennom sine beskrivelser av barna som strever gir informantene et inntrykk av at de oppriktig ønsker å forstå og hjelpe disse barna. I de utfordrende situasjoner som oppstår, fremstiller de ikke barn med reguleringsvansker som en belastning i seg selv, men at det blir en belastning innenfor de aktuelle rammene.

Informantene gir uttrykk for at de opplever å ha god kompetanse på barns normalutvikling, samt til å kjenne igjen barn som avviker fra denne. Det beskrives samtidig en usikkerhet hos dem selv, i forhold til om de har tilstrekkelig kompetanse til å hjelpe de barna som strever ut over det alminnelige. Det kan virke som om denne usikkerheten knyttet til egen kompetanse kan føre til noe begrenset handling. Gode rom for refleksjon og drøfting, både internt i barnehagen og i samarbeid med andre instanser, er viktige virkemidler for å øke sin faglige trygghet.

Informantene understreker betydningen av å ha god støtte i sin personalgruppe. Det å ha en felles forståelse av hvordan de kan møte og forstå barn med reguelringsvansker er et viktig fundament for godt arbeid med disse barna som krever noe ekstra. Dette beskrives av noen av informantene som utfordrende, fordi det er ulikt syn på hvordan barn som strever skal møtes. Dersom det er ulikt syn på hvordan barna skal møtes og håndteres, kan det skape konflikter blant de ansatte og ikke minst forvirring for barnet. Ulikt syn kan også være en styrke dersom de drøftes i fellesskap. Da kan det være mulig å bidra med nye perspektiver og tilnærminger.

I tillegg til å ha en felles forståelse av barna, beskrives det som sentralt at de også har en forståelse av hverandre og respekt for ulik tålegrense for hva det oppleves greit å stå i. Barnet må møte voksne som er trygge og godt regulerte. Å hjelpe hverandre til å være innenfor eget toleransevindu, og ha støttefunksjoner på arbeidsplassen som kan bidra, er viktig. Som ansatt i barnehage bruker de seg selv og relasjonen som verktøy i møte med barna, og da er det viktig at de blir godt ivaretatt. Inntrykket er at det ikke er en utbredt tradisjon for systematisk veiledning av de ansatte i barnehager.

Rammer som begrenser muligheter

De ansatte opplever at arbeidet de ønsker å gjøre i barnehagene, vanskeliggjøres i noen grad av rammer som begrenser deres muligheter. Lite personell med faglig bakgrunn, for få voksne og travelt program er av de faktorene som trekkes frem som begrensende i forhold til hvilke muligheter de har. Dette beskrives av informantene som en daglig utfordring som preger kvaliteten på det arbeidet de får mulighet til å gjøre.

Barnehagene skal legge til rette slik at barn får en god hverdag med et godt pedagogisk innhold, innenfor de rammene som er gitt. Barn som har behov utover det som er vanlig, men som ikke kvalifiserer for ekstra ressurser, skal håndteres innenfor de rammene og ressursene barnehagen har. Dette opplever informantene i studien som vanskelig. En konsekvens av dette, blir at planer de har lagt i barnehagen for å støtte og hjelpe et barn som strever, ikke fullføres. Terskelen for å henvise videre og å få hjelp beskrives som høy, samtidig er konsekvensene store for hele barnehagen der det ikke er tilstrekkelige ressurser. Det blir potensielt mange som taper i en slik sammenheng. Barnet som strever får ikke systematisk og god hjelp, det er mindre ressurser igjen til barn som har en god utvikling og de ansatte blir slitne av dårlig samvittighet og utfordrende dager på jobb.

Forskning indikerer at det ikke er rammene i seg selv som påvirker barns utvikling og helse, men hvordan de strukturelle rammene påvirker de kvalitative faktorene i en barnehage (Pianta et.al 2016, s. 128-131). Slik at tid og overskudd hos de ansatte påvirker i hvilken grad de klarer å være gode i relasjon med barnet, samt kvaliteten på

det pedagogiske innholdet. Barnehagene er en svært viktig arena for å nå frem med tidlig innsats, og bør derfor være et uttalt satsningsområde. Gevinsten kan være stor, både for enkeltbarn, familier og for samfunnet generelt. Barn som ikke får riktig hjelp til riktig tid er i fare for å utvikle større vansker, samt i ytterste konsekvens å bli en kostnad for samfunnet gjennom kriminalitet, rusbruk og psykiske vansker (Moffitt, et al., 2011).

Hvordan samarbeider barnehageansatte med foreldre og aktuelle instanser for å hjelpe barn med reguleringsvansker?

Foreldre er de viktigste samarbeidspartnere

Samarbeid med foreldre beskrives i denne studien i all hovedsak å fungere godt. De ansatte opplever å ha god støtte i BTI-modellen i forhold til dette, særlig når det gjelder formidling av bekymring på et tidlig tidspunkt. Foreldresamarbeidet er helt sentralt både for å kunne iverksette nødvendige tiltak, og særlig for å få en felles forståelse av det barnet strever med (Webster-Stratton, 2018, s. 9). Foreldre og barnehageansatte ser barna i ulike settinger og med ulikt utgangspunkt. Gjennom godt samarbeid kan de få en god helhetlig forståelse av det individuelle barnet. Studien viser at tydelighet og åpenhet i kommunikasjon med foreldrene er svært viktig for å lykkes med å hjelpe barn som strever. Et viktig grunnlag for å få til dette er at den ansatte selv er trygg på egne observasjoner og erfaringer, for slik å kunne beskrive for foreldre hva som skaper bekymring.

Ved å ta tak i et barns utfordringer med regulering tidlig, kan det forebygge at vanskene vokser og får store konsekvenser (Bauer & Webster-Stratton, 2006, s. 654). Ved at barnehagene setter ord på sine bekymringer for et barn, kan det også hjelpe foreldrene å sette ord på og forstå hvorfor det også oppleves strevsomt hjemme. Slik kan barnehagens tidlige håndtering av en bekymring, være med å begrense skjevutvikling hos barnet på flere områder.

I studien fremkommer det som en utfordring de gangene hvor foreldre reagerer negativt på barnehagens bekymring. Der foreldre ikke vil samarbeide i forhold til å utforske bekymring nærmere, eller iverksette tiltak i barnehagen som kan støtte en god utvikling for barnet. Dette beskrives som mulige hindre i forhold til å få gitt barnet riktig hjelp. Informantene er bevisste på at det kan være vanskelig for foreldre å ta inn over seg at barnet strever, og at det er viktig å gi dem tid til å fordøye slik informasjon. Det er viktig at foreldre blir møtt med forståelse og en opplevelse av at barnehagen vil barnet vel. Åpen og tydelig kommunikasjon fra barnehagen er sentralt for å få en god dialog rundt bekymring.

Det er av stor betydning hvordan foreldre ser på sitt barn og grad av sensitivitet i forhold til et barns hjelpebehov. I tiden som går i påvente av en endring rekker barnet å samle på mange negative erfaringer som kan være med å påvirke det viktige grunnlaget for videre utvikling. Dette er det viktig å snakke med foreldrene om. Barnehagen kan hjelpe foreldre til å se utfordringene fra barnets perspektiv.

Tverrfaglig samarbeid kan utvide perspektiver

I denne studien beskriver informantene tverrfaglig samarbeid som viktig og ønskelig. I situasjoner hvor det fungerer, beskrives at det utvider perspektivet på et barns vansker og mulige løsninger. Tverrfaglig samarbeid omkring sårbare barn og familier kan være helt avgjørende for å lykkes, da det er behov for flere fagperspektiver.

Det tverrfaglige samarbeidet synes imidlertid ikke alltid å fungere bra. Inntrykket fra studien er at barnehagene generelt har en høy terskel for å be om slik hjelp utenfra, og dermed blir gående lenge alene med en bekymring for et barn. Årsakene til dette beskrives å være manglende tro på at det skal være til noe nytte, samt opplevelsen av at deres faglige vurderinger kan bli bagatelliserte. I den aktuelle kommunen for denne studien, er det et tilbud om «åpen tid» hvor saker kan drøftes anonymt med flere faginstanser. Det er uheldig at slike tilbud ikke fungerer godt nok, og konsekvensen kan bli at det i liten grad benyttes. Dette er det barna som taper på.

Gjennom å ha tverrfaglige forum kan ulike faggrupper bidra til å utvide en forståelse av barnets reguleringsvansker. Førstelinjetjenestene i kommunen er sammensatt av ulike faggrupper og det er her mye potensiale i forhold til å tenke bredt rundt et barns behov. Det er viktig at de ansatte i barnehagene ikke kjenner seg alene om å gjøre slike vanskelige vurderinger, noe det kan virke som om informantene i denne studien i noen grad opplever at de er. Utfordringene knyttet til årsaksforståelse av reguleringsvansker og hvordan gi barna god hjelp er beskrevet tidligere i oppgaven. Disse illustrerer betydningen av å ha en tverrfaglig tilnærming til vanskene. Barns utvikling går raskt, samtidig er det vurderinger som må være grundige og gjennomtenkte.

I denne studien beskriver flere av informantene at de ønsker at andre faggrupper kan observere i barnehagen, blant annet for å se om det er noe som kan endres her for å bedre barnets situasjon. I tillegg til å ha fokus på barnets uttrykk og relasjon med foreldre, er det viktig at barnehagen har et kritisk fokus på egen praksis. Barnehagen er en sentral del av barnets oppvekstmiljø (Webster-Stratton, 2018, s. 33). I Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell (1979), står det sentralt å se på barnet, dets omgivelser, og samhandlingen disse imellom. Det skal mye til for at noen kommer ut for å observere vedrørende et bestemt barn (må gjerne foreligge en henvisning først). Informantene ønsker tverrfaglig bistand på et tidligere bekymringsnivå enn det som er tilgjengelig per i dag i den aktuelle kommunen.

Dersom hjelpen til barn og familier blir fragmentert kan dette begrense nytten av hjelpen som gis (Kunnskapsdepartementet, 2019, ss. 78-82). Tverrfaglig samarbeid omtales i studien som viktig og ønskelig, der det fungerer etter hensikten. Informantene beskriver dette som nødvendig for å hjelpe barn som strever, men de uttrykker en viss ambivalens. Dette omtales videre under.

Mangel på anerkjennelse

I studien fremkommer det en tydelig frustrasjon vedrørende det som kan forstås som manglende anerkjennelse av de ansatte i barnehagene. Informantene uttrykker en frustrasjon i forhold til at de blir møtt av andre instanser med en holdning om at mye av små barns vansker kan forklares med alderen, og at man kan vente å se om barnet «vokser det av seg». Pedagogiske ledere har mye kunnskap om normalutvikling hos

barn. I tillegg til den faglige kunnskapen de har, ser de det aktuelle barnet opp mot mange jevnaldrende. Som ansatte i barnehage ser de også barnet i mange ulike situasjoner, som kan gi nyttig informasjon om et barns fungering og utvikling. De er sammen med barnet i mange timer i løpet av en dag, og blir kjent med hvordan barnet håndterer for eksempel rutinesituasjoner, uforutsigbare hendelser og overgangssituasjoner. De har som regel et godt kvalifisert grunnlag for sin bekymring når de tar kontakt med andre instanser. De opplever likevel å få standardiserte råd fra samarbeidspartnere, og at bekymringen de har for barn, ikke tas tilstrekkelig tak i.

Informantene trekker særlig frem dagtavle/bildetavle som et råd de svært ofte får, og et tiltak de selv kjenner godt til. De avviser ikke tiltaket i seg selv, men de ønsker noe mer når de søker hjelp. Det kan virke som om gjentakende råd som gis, fører til redusert tiltro til faginstansene som skal kunne veilede. Dette handler om å anerkjenne barnehageansattes kunnskap om normalutvikling hos barn. En slik opplevelse av ikke å bli anerkjent som fagperson, kan bidra til en økt avstand mellom faggrupper. Om det å be om hjelp skal oppleves godt og nyttig, er det vesentlig å bli møtt og tatt på alvor. Informantene i studien gir uttrykk for at de trenger bistand av andre faggrupper når de skal hjelpe barn som strever. Da er det behov for en annen kompetanse i tillegg til den kompetansen de ansatte i barnehagen selv har. Samtidig gis det beskrivelser av at veiledning som gis av andre instanser ofte ikke oppleves å supplere det de i barnehagene allerede vet. Årsakene til denne opplevelsen kan være flere, men det er et viktig funn som indikerer at det er et stort forbedringspotensial i forhold til å få bedre utnyttelse av den ressursen tverrfaglig samarbeid kan være.

Tidlig innsats i praksis

Den aktuelle kommunen har implementert BTI og har en uttalt satsing på Tidlig innsats. Likevel indikerer svarene i denne studien at det ikke lykkes tilstrekkelig. Veien fra barnehage til øvrig hjelpeapparat beskrives som lang og lite hensiktsmessig. I tillegg fremkommer det beskrivelser av at det er liten tro på at andre instanser skal kunne bidra med nyttig råd og veiledning. Hvordan skal barn som har behov utover det normale kunne hjelpes godt nok, når de samtidig ikke har behov som er store nok til å gi rett til vedtak om ekstra ressurser og tilrettelegging? Som en av informantene sa «*det er ingen vits å snakke om tidlig innsats hvis vi ikke gjør det*».

Styrker og svakheter

Dette er en liten studie med seks informanter. Resultater må derfor tolkes med forsiktighet. Videre er undersøkelsen gjennomført av en med barnevernfaglig bakgrunn. Det kan ses som både en styrke og svakhet at en undersøkelse av barnehager gjennomføres av en med en annen faglig bakgrunn. Det kan gi et nytt blikk, men også føre til at en går glipp av noe.

Som en avgrensing av studien, ble det fokusert på barn i storbarnsavdeling i barnehager. Dersom intervjuene hadde blitt foretatt av ansatte på småbarnsavdelinger, kan det hende at beskrivelsene i større grad ville omfattet tidlige tegn på reguleringsvansker. Når barn er tre-fire år har disse vanskene fått tydeligere uttrykk i form av uønsket atferd, og blir i større grad beskrevet som atferdsvansker.

Studien er gjennomført i én kommune. Det vil være forskjeller mellom ulike kommuner og funnene er her særlig aktuelle for den aktuelle kommunen hvor studien er gjennomført. Det kunne vært nyttig å gjennomføre tilsvarende studie i en annen kommune, for så å se om det ville gitt tilsvarende resultater.

Funn i studien er gjenkjennelige fra kunnskapsgrunnlaget, noe som styrker troverdigheten i funnene i denne studien.

Konklusjon

Oppsummert indikerer resultatene fra denne studien at ansatte i barnehagene tidlig er oppmerksom på barn som strever med regulering av følelser og atferd. Barna som beskrives kan virke å ha uttrykk som er forenelige med atferdsvansker. De barnehageansatte ønsker å gi god hjelp til disse barna, og er særlig opptatt av deres forhold til andre barn. Det virker imidlertid som om handlingsalternativene er noe begrenset, særlig når det gjelder å møte sterke atferds- og følelsesuttrykk. De ansatte opplever i stor grad å være alene om tidlig bekymring for barns reguleringsvansker. Det tverrfaglige samarbeidet synes ikke å fungere i tilstrekkelig grad, selv om de ansatte mener det er viktig. Blant annet opplever de ansatte seg lite anerkjente og samarbeidet med andre fagpersoner bringer inn lite nytt. De ansatte vektlegger at et godt foreldresamarbeid er av stor betydning for å hjelpe barn som strever med regulering. Det foreligger i dag god kunnskap om bruk av etablerte arbeidsmodeller for å jobbe systematisk med sårbare barn og unge. Denne oppgaven tyder imidlertid på at kan være et gap mellom eksisterende kunnskap og eksisterende praksis. Ved å minske dette gapet og få en tettere forbindelse mellom kunnskap og praksis, vil vi i større grad kunne hjelpe barn som strever ved hjelp av kunnskapsbaserte vurderinger og arbeidsmetoder.

Litteraturliste

Abrahamsen, G. (1997). *Det nødvendige samspillet.* Tano Aschehoug.

Alnes, J. (2020, desember 9). *Hermeneutikk*. Hentet fra Store Norske Leksikon: https://snl.no/hermeneutikk

Ayoub, C., Vallotton, C., & Mastergeorge, A. (2011, Mars/April). Developmental Pathways to Integrated Social Skills: The Roles of Parenting and Early Intervention. *Child Development Vol. 82 No. 2*, s. 583-600.

Backer-Grøndahl, A., & Nærde, A. (2015, juni 5). Den viktige og vanskelig selvreguleringen hos barn. *Tidsskrift for norsk psykologforening*(Vol 52 nr. 6), s. 497-503.

Bauer, N., & Webster-Stratton, C. (2006, Desember). Prevention of behavioral disorders in primary care. *Current Opinion in Pediatrics*(6), s. 654-660.

Bowlby, J. (1974). *Attachment and Loss, Volume 1 Attachment.* London: Hogarth Press.

Brandlistuen, R. E., Saugestad-Helland, S., Evensen, I., Schjølberg, S., Tambs, K., Aase, H., & Wang, M. V. (2015). *Sårbare barn i barnehagen - betydningen av kvalitet.* Folkehelseinstituttet.

Braun, V., & Clarke, V. (2006, Januar). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Reaserch i Psychology*, s. 1-43.

Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development. Experiments by Nature and Design.* Cambridge, Massachusetts and London, England: Harvard University Press.

Bronson, M. (2000). *Self-regulation in early childhood.* New York: The Guilford Press.

BUFDIR. (2020, november 30). *BUFDIR*. Hentet fra Hva er barnevernreformen: https://bufdir.no/Barnevern/reform/om_reformen/

Campbell, S., Shaw, D., & Gillom, M. (2000). Early externalizing behavior problems: Toddlers and preschoolers at risk for later maladjustment. *Development and Psychopathology*(12), s. 467-488. DOI: 10.1017/S0954579400003114

Cassidy, J. (1994). Emotion Regulation: Influences of Attachment Relationships. *Wiley on behalf of the Society for Research in Child Development*, s. 228-249.

Center on Developing Child. (2011, Februar). Hentet fra Building the Brain´s "Air Traffic Control" System: How Early Experiences Shape the Development of Executiv Function: https://developingchild.harvard.edu

Chess, S., & Thomas, A. (1996). *Temperament. Theory and practice.* New York: BRUNNER/MAZEL, INC.

De utrolige årene. (u.d.). *De utrolige årene*. Hentet fra https://dua.uit.no/om/

Drugli, M. (2013). *Atferdsvansker hos barn. Evidensbasert kunnskap og praksis.* Cappelen Damm AS.

Drugli, M., & Nordahl, T. (2016, april 2016). *Forskningsartikkel: samarbeidet mellom hjem og skole.* Hentet fra Utdanningsdirektoratet: https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/samarbeid/samarbeid-mellom-hjem-og-skole/samarbeidet-mellom-hjem-og-skole/

Duncombe, M., Havighurst, S., Holland, K., & Frankling, E. (2012, mars). The Contribution og Parenting Practices and Parent Emotion Factors in Children at Risk for Disruptive Behavior Disorders. *Child Psychiatry and Human Development vol. 43 nu. 5*, s. 715-736.

Dunlap, G., Strain, P., Fox, L., Carta, J., Conrpy, M., Smith, B., . . . Sowell, C. (2006, November). Prevention and Intervention With Young Children's Challenging Behavior: Perspectives Regarding Current Knowledge. *Behavioral Disorders*, s. 29-45.

Eisenberg, N., Spinrad, T., & Eggum, N. (2011, April 27). Emotion-Related Self-Regulation and Its Relation to Children's Maladjustment. *National Institutes of Health*, s. 495-525.

Eppel, A. (2018). Short-Term Psychodynamic Psycotherapy. I A. Eppel, *Understanding and Recognizing Emotion* (s. 47-70). Springer, Cham.

Fjelland, R. (1999). *Innføring i vitenskapsteori.* Oslo: Universitetsforlaget.

forebygging.no/tidlig innsats. (u.d.). Hentet fra BTI - bedre tverrfaglig innsats: http://tidliginnsats.forebygging.no/Aktuelle-innsater/BTI/

Fossum, S., Handegård, B., & Drugli, M. (2017). The Incredible Years Teacher Classromm Management Program in Kindergartens: Effects of a Universal Preventive Effort. *J Child Fam Stud 26*, s. 2215-2223.

Frick, P. J. (2012, april 4). Developmental Pathways to Conduct Disorder: Implications for Future Directions in Research, Assessment, and Treatment. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*(41:3), s. 378-389.

Glavin, K., & Erdal, B. (2018). *Tverrfaglig samarbeid i praksis. Til beste for barn og unge i kommune-Norge.* Oslo: Kommuneforlaget AS.

Goldstein, S., Naglieri, J., Princiotta, D., & Otero, T. (2014). Introduction: A History of Executive Functioning as a Theoretical and Clinical Construct. I S. Goldstein, & J. Naglieri, *Handbook of Executive Functioning* (s. 3-13). New York: Springer.

Hart, S. (2006). *Betydningen af samhørighed.* Hans Reitzels Forlag.

Hart, S. (2009). *Den følsomme hjernen.* Oslo: Gyldendal Akademisk.

Havighurst, S., Wilson, K., harley, A., Prior, M., & Kehoe, C. (2010). Tuning in to Kids: improving emotion socialization practices in parents of preschool children - findings from a community trail. *Journal of Child Psychology and Psychiatry 51:12*, s. 1342-1350.

Heide, B., & Nicolaisen, R. (2018). Lekens betydning for å forebygge samspillsvansker hos førskolebarn. *Psykologi i kommunen*.

Helsedirektoratet. (2018). *Kunnskapsgrunnlag - Metoder for tidlig identifisering av risiko hos barn og unge.* Oslo: Helsedirektoratet.

Hofgaard, T. L., & Paulsen, G. E. (2014, august 11). Noen må forstå når det er grunn til bekymring. *https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/MgbX5/noen-maa-forstaa-naar-det-er-grunn-til-bekymring*.

Johnson, A., Hawes, D., Eisenberg, N., Kohlhoff, J., & Dudeney, J. (2017). Emotion socialization and child conduct problems:A comprihensive review and meta-analysis. *Child Psychology Review 54*, s. 65-80.

Kinge, E. (2015). *Utfordrende atferd i barnehagen.* Oslo: Gyldendal.

Kirkengen, A., & Næss, A. B. (2015). *Hvordan krenkede barn blir syke voksne.* Universitetsforlaget.

Kunnskapsdepartementet. (2019-2020). *Mld. St. 6 Tett på - tidlig insats og inkluderende felleskap i barnehage, skole og SFO.* Kunnskapsdepartementet.

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju.* Oslo: Gyldendal Akademisk.

Kvello, Ø. (2015). *Barn i risiko. SKadelige omsorgssituasjoner 2. utgave.* Oslo: Gyldendal norsk forlag.

Main, M. (2000). The organized categories of infant, child, and adult attachment: Flexible vs. inflexible attention under attatchment-related stress. *Journal of the American Psychoanalytic Assosiation Vol. 48 nr. 4*, s. 1055-1096.

Main, M. & Solomon, J. (1986). *Discovery of an insecure-disorganized/disoriented attachment pattern. I* T. B. Brazelton & M. W. Yogman, *Affective development in infancy. (S. 95-124).* Ablex Publishing.

Malterud, K. (2003). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning. En innføring.* Oslo: Universitetsforlaget.

Masten, A. (2007). Resilience in developing systems: Progress and promise as the fourth wave rises. *Development and Psychopathology*, s. 921-930.

Mathiesen, K. (2002). Atferdsvansker og oppvektkår- En longitudiell undersøkelse av norske barnefamilier. *Norsk Epidemiologi*, s. 199-205.

Mathiesen, K. (2010). Temperamentsprofiler i barnealderen. I V. Moe, K. Slinning, & M. B. Hansen, *Håndbok i sped- og småbarns psykiske helse* (s. 248-265). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Møller-Pedersen, K. (2010). Urolige sped- og småbarn. I V. Moe, K. Slinning, & M. Bergum Hansen, *Håndbok i sped- og småbarns psykiske helse* (s. 374-392). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Moffitt, T., Arseneault, L., Belsky, D., Dickson, N., Hancox, R., Harrington, H., Houts, R., Poulton, R., Roberts, B., Ross, S., Sears, M., Thomson, W., Caspi, A. (2011, februar 15). A Gradient of childhood self-control predicts health, wealth, and public saftey. *PNAS*.

Nordahl, T., Sørlie, M.-A., Tveit, A., & Manger, T. (2003). *aystein.com.* Hentet fra Alvorlige atferdsvansker Effektiv forebygging og mestring i skolen Veileder for skoleeiere og skoleledere : http://www.aystein.com/web/skole/Veileder_til_skoleeier_og_skoleleder.pdf

Nordanger, D. Ø., & Braarud, H. C. (2017). *Utviklingstraumer. Regulering som nøkkelbegrep i en ny traumepsykologi.* Bergen: Fagbokforlaget.

Perry , B., Polland, R., Blaicley, T., Baker, W., & Vigilante, D. (1995). Infant Mental Health Journal, Vol. 16, No. 4, Winter 1995. *Childhood Trauma, the Neurobiology of Adaptation, and "Use-dependent" Development of the Brain: How "States" Become "Traits"*.

Pianta, R., Downer, J., & Hamre, B. (2016). Quality in Early Education Classromms: Definitions, Gaps, and Systems. *futureofchildren.org vol. 26 No.2*, s. 119-137.

Powell, B., Cooper, G., Hoffman, K., & Marvin, B. (2015). *Trygghetssirkelen - en tilknytningsbasert intervensjon.* Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Reedtz, C. (u.d.). Transaksjonsmodellen og dens betydning for vår forståelse av tilknytning.

Rothbart, M. (2011). *Becoming Who We Are. Temperament and Personality in Development.* New York: The Guilford Press.

Sabol, T., & Pianta, R. (2012, mai). Recent trends in reasearch on teacher-child relationships. *Attachment & Human Development*(14 (3)), s. 213-231. DOI:10.1080/14616734.2012.672262

Sagdahl, M. S. (2020, 07 30). *Etikk*. Hentet fra Store norske leksikon: https://snl.no/etikk

Sameroff, A. (2009). *The Transactional Model of Development.* Washington: American Psychological Assosiation.

Sameroff, A. (2010, januar/februar). Child Development Vo. 81 nr. 1. *A Unifyed Theory of Development: A Dialectic Integration of Nature and Nurture*, s. 6-22.

Schick, A., & Cierpka, M. (2016). Risk factors and pervention of aggressive behaviour in children and adolescents. *Journal for educational research online, 2016*(8), s. 90-109.

Schore, A., & Schore, J. (2008, 09 08). Modern Attachment Theory: The Central Role of Affect Regulation in Development and Treatment. *Clin Soc Work J*, s. 9-20. DOI 10.1007/s10615-007-0111-7

Shaw, D., & Gross, H. (2008). What we have Learned about Early Childhood and the Development of Delinquency. I A. Liberman, *The Long View of Crime. A Synthesis of Longitudinal Research* (s. 79-128). Springer Science .

Shaw, D., Owens, E., Giovanelli, J., & Einslow, E. (2001, Januar). *Science Direct.* Hentet fra Infant and Toddler Pathways Leading to Early Externalizing Disorders: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0890856709608133

Sheridan, M., & Nelson, C. (2009). Neurobiology og Fetal and Infant Development. Implications for Infant Mental Health. I C. Zeanah, Jr, *Handbook of Infant Mental Health* (s. 40-58). New York: The Guilford Press.

Shonkoff, J., Boyce, T., & McEwen, B. (2009, June). Neuroscience, Molecular Biology, and the Childhood Roots of Health Disparities Building a New Framework for Health Promotion and Disease Prevention. *JAMA*, ss. 2252-2259.

Siegel, D. (2012). *Developing Mind.* New York: The Guilford Press.

Sjøvold, M. S., & Furuholmen, K. (2015). *De minste barnas stemme.* Oslo: Universitetsforlaget.

Skog Hansen, L., Steen Jensen, R., & Fløtten, T. (2020). *Trøbbel i grenseflatene. Samordnet innsats fo utsatte barn og unge.* Fafo.

Smith, L. (2017). Tilknytning: teori og forskning. I L. Gulbrandsen, *Oppvekst og psykologisk utvikling. Innføring i psykologiske perspektiver* (s. 139-178). Oslo: universitetsforlaget.

Sroufe, L. (1995). *Emotional Development. The Organization og Emotional Life in the Early Years.* Cambridge: Cambridge University Press.

Stenersen, K., Lydersen, S., Stenseng, F., Wallander, J., & Drugli, M. (2021, Februar 3). Teacher Nominations of Preschool Children at Risk for Mental Health Problems: how False Is a False Positive Nomination and What Make Teachers Concerned? *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*.

Thuren, T. (2009). *Vitenskapsteori for nybegynnere.* Oslo: Gyldendaø Akademisk.

Torgersen, A. K. (2013, Januar 5). Forklaringer på individuelle forskjeller i tilknytningsmønstre hos barn og voksne. *psykologitidsskriftet*, s. 1-16.

Tuning in to Kids. (2019). Hentet fra Kompetansetjeneste for tidlig innsats: https://www.utviklingsstotte.com/tuning-in-to-kids-vaar-2020/

Tveit, H. H., Drugli, M., Fossum, S., Handegård, B., & Stenseng, F. (2020). Does the Incredible Years Teacher Classroom Management programme improve child-teacher relationships in childcare cendres? A 1-year universal intervention in a Norwegian community sample. *European Child & Adolescent Psychiatry*, s. 625-636.

Universitet i Oslo. (u.d.). *uio.no.* Hentet fra Forskningsprosjekter ved Psykologisk institutt: https://www.uio.no/for-ansatte/arbeidsstotte/fa/forskpro/prosjekter/sv/psi/the-evaluation-of-tuning-in-to-kids-in-norwegian-fus-kindergartens-tik-fus/index.html

Urnes, A.-G. (2018). *Den interaktive hjernen hos barn og unge. Forståelse og tiltak ved nevroutviklingsforstyrrelser og nevropsykiatriske tilstander.* Oslo: Gyldendal Akademisk.

Utdanningsdirektoratet. (u.d.). *Tall og analyse av barnehager 2018*. Hentet fra Utdanningsdirektoratet: https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-barnehage/tall-og-analyse-av-barnehager-2018/barn-i-barnehagen/

Utgarden, I.-H. (2020, oktober 4). *Parent Management Training - Oregon (PMTO)*. Hentet fra Nasjonalt utvilingssenter for barn og unge: https://www.nubu.no/PMTO/

von Tetzchner, S. (2013). *Utviklingspsykologi, 2. utgave.* Oslo: Gyldendal Akademisk.

Webster-Stratton, C. (2000). *De utrolige årene. En foreldreveileder.* Oslo: Gyldendal Akademisk.

Webster-Stratton, C. (2018). *Utrolige lærere.* Oslo: Gyldendal Akademisk.

Webster-Stratton, C., Ried, M., & Stoolmiller, M. (2008, mai). Preventing conduct problems and improving school readiness: evaluation of the incredible years teacher and child training programs in high risk schools. *Journal of child Psychology and Psychiatry*(49), s. 471-488.

Wennerberg, T. (2011). *Vi er våre relasjoner. Om tilknytning, traumer og dissosiasjon.* Arneberg forlag.

Wichstrøm, L., Berg-Nielsen, T. S., Angold, A., Egger, H. L., Solheim, E., & Sveen, T. H. (2012). Prevalence of psychiatric disorders in preschoolers. *Journal of Child Psychology and Psychiatry 53:6*, s. 695-705.

Zachrisson, H. D. (2010). Tilknytning og psykisk helse hos sped- og småbarn. I V. Moe, K. Slinning, & M. Bergum Hansen, *Håndbok i sped- og småbarns psykiske helse* (s. 285-302). Oslo: Gyldendal Norsk forlag.

Vedlegg 1

Intervjuguide til masteroppgaven

Bakgrunnen for at jeg ønsker å gjennomføre dette prosjektet, med intervju av pedagogiske ledere i barnehager, er et engasjement for de yngste barna som har vansker med regulering av følelser og atferd. Jeg har tro på at det er mye kunnskap blant barnehageansatte omkring dette temaet som det kan være nyttig for flere fagpersoner å kjenne til. Videre tenker jeg at det kan være nyttig både for barnehager og førstelinjetjenester at kunnskap om dette temaet settes i system, med et mål om å lykkes i ennå større grad med tiltak og hjelp til denne gruppen barn.

Problemstillingen for masteroppgaven er:
«Hvordan møter ansatte i barnehager barn som har vansker med egen regulering av følelser og atferd? Hva gjøres for å forebygge at slike vansker øker?»

Slike vansker som er beskrevet i problemstillingen omtales ofte som «reguleringsvansker». Med barn som har reguleringsvansker menes her barn som sliter med å regulere følelser og atferd i hverdagssituasjoner i barnehagen, med det resultat at de kan få utfordringer i forhold til utvikling innenfor flere utviklingsområder. Vanskene vil også gjelde barn som strever med å regulere seg opp (passive, initiativfattige og stille barn), men denne oppgaven handler primært om de barna som strever med å regulere ned sin aktivering.

- Først vil jeg be deg om å fortelle meg om din faglige bakgrunn.
- Hvor lenge har du jobbet med barn i barnehage?

Hvordan møter ansatte i barnehager barn som har vansker med regulering av følelser og atferd?
Forståelse og håndtering av reguleringsvansker:

- Hva legger *du* i begrepet «regulering av følelser og atferd»?
  Utdypende spørsmål
- Beskriv noen eksempler på dette fra din praksis i barnehage.
- Hvilke utfordringer tenker du at disse barna har i barnehagehverdagen?

- Hva gjør dere generelt i situasjoner som dem du har beskrevet over?
  Utdypende spørsmål
- Kan du gi meg et konkret eksempel på hva du gjorde i en slik situasjon?
- Hva krever disse utfordringene av dere ansatte?
- I eksempelet du beskrev over, hvordan var det for deg da dette skjedde?

Opplevelser i møte med reguleringsvansker:

- Hva tror du påvirket din håndtering av situasjonen?
- Hvordan tror du det var for barnet?

  Utdypende spørsmål
- Gi et eksempel på hvordan du opplevde at barnet reagerte på din håndtering.

Årsak og utvikling

- Hva tenker du kan være mulige årsaker til at barn har vansker med regulering av følelser og atferd?

- Ut fra din erfaring, hvordan utvikler reguleringsvansker seg ettersom barna blir eldre?

  Utdypende spørsmål
- Har du noen eksempler på en slik utvikling?

<u>Hva gjøres for å forebygge at slike vansker øker?</u>

Forebygging

- Hva gjør dere i barnehagen for å forebygge at et barns reguleringsvansker øker?

  Utdypende spørsmål:
- Kan du gi meg et eksempel på slikt arbeid?
- I hvilken grad opplever du at dere lykkes med å forebygge videreutvikling av barnets vansker?
- Hva er utfordrende ved dette arbeidet?

Samarbeid

- På hvilke måter samarbeider dere med foreldre om barnets reguleringsvansker?
- Hva fungerer?
- Hva er utfordrende?

- Hvilke instanser er det nærliggende for dere å kontakte for samarbeid omkring barns vansker med regulering av følelser og atferd?
- Hvorfor er disse instansene mest aktuelle å samarbeide med?

- Hva oppleves som nyttig i samarbeidet omkring barn med slike vansker?

  Utdypende spørsmål
- Hvorfor er dette nyttig?
- Hva savner dere i samarbeidet med andre instanser?

Liten oppsummering av hovedtrekkene i det som har kommet frem i intervjuet.

- Er det noe annet du vil si før vi avslutter intervjuet?

Vedlegg 2

NSD NORSK SENTER FOR FORSKNINGSDATA

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Barn med reguleringsvansker i barnehagen.

Referansenummer

391118

Registrert

04.05.2020 av Hege Fikke - hegefik@stud.ntnu.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet / Fakultet for medisin og helsevitenskap (MH) / Institutt for psykisk helse

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

May Britt Drugli, may.b.drugli@ntnu.no, tlf: 41645838

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Hege Fikke, hfikke@hotmail.com, tlf: 95153713

Prosjektperiode

01.06.2020 - 01.05.2021

Status

06.05.2020 - Vurdert

Vurdering (1)

06.05.2020 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet den 06.05.2020 med vedlegg. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER
Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde. https://nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET
Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 01.05.2021.

LOVLIG GRUNNLAG
Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

TAUSHETSPLIKT
Vi vil minne om at barnehageansatte har taushetsplikt. Den strekker seg lenger enn å unnlate navnene til barna. De kan ikke fortelle historier på slik måte at andre opplysninger kan identifisere et nåværende eller tidligere barn på barnehagen direkte eller indirekte. Dere er i fellesskap ansvarlige for at barna blir omtalt i generelle ordelag under samtalen. Vi anbefaler at dere diskuterer personvern i forkant av intervjuet.

PERSONVERNPRINSIPPER
NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER
Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18),

underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER
NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET
NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Simon Gogl

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

Vedlegg 3

Vil du delta i forskningsprosjektet
***"Barn med reguleringsvansker i barnehagen"*?**

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å få økt kunnskap om hvordan ansatte i barnehager møter barn med reguleringsvansker. I dette skrivet gir jeg deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål
Formålet med dette prosjektet er å få økt kunnskap om hvordan ansatte i barnehager møter barn med reguleringsvansker og hva som gjøres for å forebygge at slike vansker øker. I tillegg til å undersøke hvordan barn med slike utfordringer møtes i barnehagen, ønsker jeg å se på hvordan barnehager jobber internt og i samarbeid med andre instanser for å forebygge at slike vansker øker.

Min foreløpige problemstilling er:
«Hvordan møter ansatte i barnehager barn som har vansker med egen regulering av emosjoner og atferd? Hva gjøres for å forebygge at slike vansker øker?»

Prosjektet utføres i forbindelse med min masteroppgave i barn og unges psykiske helse ved Institutt for Psykisk helse, NTNU.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?
NTNU, Institutt for psykisk helse er ansvarlig for prosjektet. May Britt Drugli er hovedveileder for masteroppgaven.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?
Barnehageansatte er den faggruppen som i størst grad tilbringer tid sammen med barn under skolealder. Gjennom tiden de tilbringer sammen med barn i norske barnehager har de ervervet seg mange erfaringer i forhold til barn som har vansker knyttet til egen regulering av emosjoner og atferd. Dere er derfor vurdert som de mest aktuelle informantene i dette prosjektet.

Jeg har valgt ut et antall mellomstore barnehager i Nittedal kommune. Jeg har vurdert det som hensiktsmessig at informantene jobber i barnehager av omtrent lik størrelse. Styrere i de aktuelle barnehagene mottar forespørsel om å delta og blir bedt om å videreformidle dette til pedagogiske ledere på storbarnsavdelinger i sine barnehager.

Hva innebærer det for deg å delta?
- Dersom du samtykker til å delta i prosjektet, innebærer det deltakelse i et kvalitativt intervju med undertegnede. Varigheten på intervjuet vil være max 60 minutter. Intervjuet vil bli tatt opp på diktafon og transkriberes i etterkant. Personopplysninger

vil bli anonymisert. Etter at intervjuet er transkribert, vil lydopptaket bli slettet. Du vil få en kopi av det transkriberte intervjuet dersom du ønsker dette.

Det er frivillig å delta
Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Opplysningene om deg vil bare brukes til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Opplysningene behandles konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Det er bare jeg som vil ha tilgang til lydopptakene. Jeg, min hovedveileder og biveileder vil ha tilgang til de transkriberte intervjuene der alle personopplysninger er fjernet.
- Ditt navn vil ikke bli oppbevart sammen med lydopptakene eller de transkriberte intervjuene.
- De som deltar vil få en kode for eksempel «Informant 1». Oversikten over disse kodene vil bli oppbevart adskilt fra datamaterialet.
- Personopplysningene vil bli oppbevart nedlåst ved mitt arbeidssted.

Deltakerne vil ikke kunne bli gjenkjent i det som skrives i masteroppgaven. Sitat vil kunne bli benyttet, med da uten bruk av gjenkjennelig informasjon.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?
Lydopptakene slettes når intervjuene er ferdig transkribert. Personopplysninger slettes når prosjektet er slutt. Dette er planlagt innen våren 2021.

Dine rettigheter
Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?
Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra NTNU, Institutt for Psykisk helse har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Undertegnede, masterstudent Hege Fikke (hfikke@hotmail.com), eller hovedveileder May Britt Drugli v/NTNU (may.b.drugli@ntnu.no).
- Personvernombud ved NTNU Thomas Helgesen.

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Hege Fikke
masterstudent

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Barn med reguleringsvansker i barnehagen» og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- ☐ å delta i intervju
- ☐ materialet fra intervju analyseres og eventuelt siteres (anonymisert)

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

NTNU

Kunnskap for en bedre verden